

RØDE FANE

Tidsskrift fra AKP(m-l)
Årg. 12kr

3-78

RADIO NETTE

KRISE I KAPITALISMEN

TIDSSKRIFT FOR KOMMUNISTISK TEORI OG DEBATT

Tom side

RØDE FANE

TIDSSKRIFT FOR KOMMUNISTISK TEORI OG DEBATT

Redaktør og ansvarlig utgiver: Knut Johansen

Redaksjon: RØDE FANE, Forlaget Oktober,

boks 6875, St. Olavspl., Oslo 1

Distribusjon: RØDE FANE, boks 2046, Grünerløkka,

Postgiro: 2 20 84 78

Abonnement: 60 kr. for ett år (6 nr.)

Trykt i offset hos A/S Duplotrykk

UTGITT AV AKP(m-l) NR.3 1978 — 7.ÅRG. PRIS KR. 12

INNHold:

KRISE I KAPITALISMEN	s. 2
Den marxistiske kriseteorien	s. 3
Den nåværende krise	s. 14
Krise og reaksjon	s. 21
Kamp mot de falske kriseløsningene	s. 24
AKP(m-l)s alternativ: Enhetsfront og klassekamp	s. 25
MARXISMENS KLASSIKERE OM KRISA	s. 28
ULVESETH-UTVALGET: 6 000 arbeidsplasser raseres!	s. 30
OLJA OG KRISA	s. 43
SKOROVATN — DØDSDØMT SAMFUNN!	s. 54
LØNNSUTVIKLINGA 1970—77	s. 63
KRISE BETYR ANGREP PÅ HELSE- OG SOSIALSEKTOREN	s. 68
RØDE FANES STREIKEPANEL: Erfaringer med kamper, pamper og solidaritets	s. 75
SPRÅKDEBATT	s. 85
Illusjonsmakeri om «fornorsking» av bokmålet	s. 86
Olaus — medlem av Riksmålsforbundet?	s. 87
Kritikk av «firerbanden»-artikkelen i RF 1/2—77	s. 102
Dager med dyp sorg — dikt om Chou En-lai	s. 108

KRISE I KAPITALISMEN

Årsaken til at kriser med jevne mellomrom herjer i alle kapitalistiske land finner vi i de grunnleggende motsigelsene i kapitalismen. Denne artikkelen går inn på dette samtidig som den påviser hvordan borgerskapet og opportunistene lanserer forskjellige falske forklaringer på krisa.

Artikkelen går inn på gangen i den krisa vi er inne i nå og viser hvordan krigsforberedelser og innskrenkninger av de demokratiske rettighetene lovmessig hører sammen med krisa. AKP(m-l)s løsning er enhetsfront og klassekamp.

I Den marxistiske kriseteorien

Den økonomiske krise som nå skyller over de kapitalistiske landa og fører med seg store ødeleggelser i form av bedrifts- nedleggelser, arbeidsløshet og lønnsnedslag, fører også med seg en uhorvelig mengde med forklaringer og teorier om det som skjer. Regjeringene legger skylda på utlandet og arbeiderlønningene, opposisjonen legger skylda på regjeringens udugelighet og på arbeiderlønningene. Det manes til «nasjonal enhet» om å stramme inn livreima, ikke på alle naturligvis, ikke på rikfolka, men på dem som har minst fra før — det arbeidende folket. De borgerlige arbeiderlederne kommer også med sine teorier og oppskrifter på hvordan kapitalismen skal reddes fra krise. Nettopp på grunn av alle disse «teoriene», «forklaringene» og «planene» er det helt avgjørende at arbeiderklassen skaffer seg innsikt i hva som egentlig fører til krise. Når en har det klart for seg kan en også slå fast hva som må til for at det skal bli slutt på noe så menneskefiendtlig og ressursløsende som de økonomiske krisene. En kan også bli i stand til å formulere krav idag som er til fordel for arbeiderklassen og det arbeidende folket.

1.1 Kapitalismens uløselige motsigelse

Marx påviste hvordan kapitalismen skapte forutsetningene for sitt eget fall. Kapitalismen bygger på at de som produserer varene ikke eier produksjonsmidle-

ne, (verktøy, maskiner, fabrikker) men er nødt til å selge arbeidskrafta si til en kapitalist for å leve. Innføringa av lønnsarbeidet førte til en voldsom økning av produksjonen. Kapitalisten kunne organisere hundrevis, tusenvis og til og med titusenvis av arbeidere i en stadig mer effektiv produksjon. Bruken av maskiner økte produktiviteten til arbeiderne et uhorvelig antall ganger. Bare de siste tiåra har vi sett hvordan den «teknologiske revolusjonen» og datateknologien har økt arbeidsproduktiviteten til det mangedobbelte. Slik har produksjonen for lengst sprengt rammene for den private eiendommen. Den har blitt samfunnsmessig. De nye og kostbare maskinene har blitt for store løft for enkeltkapitalister, produksjonsmidlene har også en samfunnsmessig karakter. Når vi tenker på at Statfjord A-plattformen i samla investeringer kommer på flere tiltalls *milliarder* kroner, og sammenlikner det med kapitalen til de største enkeltkapitalistene i Norge, ser vi at det dreier seg om samfunnsmessig produksjon.

Den enkelte kapitalisten investerer ikke ut fra interessene for en bestemt type vare, eller fordi han så gjerne ville dekke menneskenes behov for akkurat denne varen. For han er varen bare et middel. Den er en mellomstasjon på veien til det egentlige målet for kapitalistenes investeringer, å øke kapitalen. Om det er sko, bombefly, napalm eller lakris han produserer er revende likegyldig for kapitali-

Når den norske staten sprøyter inn 800 millioner i Volvo-konsernet er det ikke fordi den er spesielt interessert i biler. DNA-regjeringa trur at det er et middel for å hente profitter og redde Norge ut av krisa. De bruker skattepengene til arbeiderklassen for å «spekulere seg ut av krisa» og for å styrke norsk imperialisme.

sten. Det han er opptatt av er om produksjonen fører til en tilstrekkelig økning av kapitalen. Maskinene gjør at den enkelte arbeideren produserer mange ganger mer enn det han sjøl får utbetalt i lønn. Kapitalisten har forskjellige metoder til å øke profitten. Han kan senke timelønna til arbeiderne, han kan øke den daglige arbeidstida, han kan tvinge arbeiderne til å jobbe fortere med de eksisterende maskinene. Alt dette blir gjort, og det fører til at kapitalisten tilegner seg en større del av arbeidernes arbeid. Men slike endringer kan bare gjennomføres under motstand fra arbeiderklassen og det er begrensa hvor mye som kan oppnås. Derfor tvinges kapitalisten til også å ta i bruk andre

metoder til å øke profitten, først og fremst ved å investere i dyrere og mer effektive maskiner. Så lenge han er aleine om å ha disse maskinene kan han enten tjene mer ved å selge til samme pris som konkurrentene, eller han kan senke prisen for å selge mer og tjene på den måten. Men det varer ikke lenge før konkurrentene også skaffer seg disse maskinene, og da er det ikke lenger noe ekstra å hente med de nye maskinene. Slik tvinges kapitalistene til stadig å utvikle produktivkreftene. Men jo mer samfunnsmessige produktivkreftene blir, jo skarpere står de i motsetning til den private kapitalistiske tilegnelsen.

For å øke kapitalen er kapitalisten nødt

KRISE I KAPITALISMEN

til å finne et marked for varene sine, ellers blir ikke merverdien *realisert*, og det kan ikke investeres i ny produksjon. Men markedet kan ikke holde tritt med den økte produksjonen. Ved å holde arbeiderlønningene nede og kaste arbeidere ut i arbeidsløshet sørger jo kapitalisten sjøl for å begrense markedet sitt.

Slik kommer en grunnleggende motsigelse i den kapitalistiske produksjonsmåten til uttrykk: motsigelsen mellom den samfunnsmessige produksjonen og den private tilegnelsen. Nettopp den er det som fører til de gjentatte overproduksjonskrisene.

«I krisene kommer motsigelsen mellom samfunnsmessig produksjon og kapitalistisk tilegnelse til voldsomt utbrudd. Vareomløpet er for en tid tilintetgjort: sirkulasjonsmidlet, pengene blir en hindring for sirkulasjonen, alle lover for vareproduksjon og varesirkulasjon blir snudd på hodet. Det økonomiske sammenstøtet har nådd sitt høydepunkt: *produksjonsmåten gjør opprør mot utvekslingsmåten.*» (1)

Slik beskriver Engels denne uløselige motsigelsen i kapitalismen i 1870-åra. Det har skjedd mye i det århundret som har gått siden da, men kapitalismen er fortsatt ridd av denne motsigelsen og har ingen mulighet til å slippe unna virkningen av den.

Engels pekte sjøl på hvilke tiltak kapitalismen ville gripe til for å prøve å oppheve sine egne motsigelser, og det har slått til fullt ut. Han viste hvordan kapitalen, nettopp på grunn av sin økte konsentrasjon, måtte gå fra frikonkurranse til monopol, og fra privatkapitalistisk monopol til statskapitalistisk monopol. Han pekte på at dette er en innrømmelse fra kapitalismens side til sosialismen, men at det samtidig ikke er sosialisme.

«Verken forvandlingen til aksjeselskaper og truster eller til statseidendom opphever imidlertid produktivkreftenes kapitalistiske karakter. Ved aksjeselskapene og trustene er dette åpenbart. Og den moderne stat er igjen ikke annet enn en organisasjon, som det borgerlige samfunn gir seg sjøl for å opprettholde de allmenne ytre forutsetningene for den kapitalistiske produksjonsmåten ... Jo flere produktivkrefter den tilegner seg, jo mer blir den en virkelig felleskapitalist, jo flere statsborgere utbytter den. Arbeiderne fortsetter å være lønnsarbeidere, proleterer. Kapitalforholdet oppheves ikke, det blir tvert imot satt på spissen.» (2)

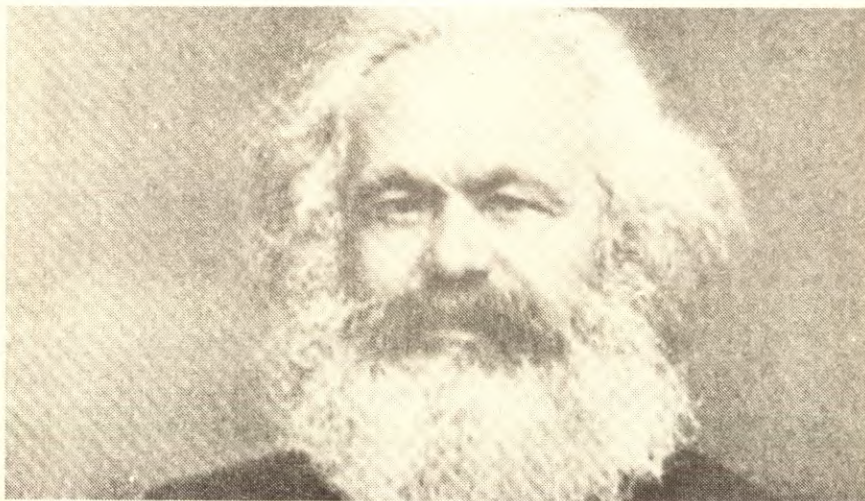
I alle kapitalistiske land spiller staten en økende rolle som felleskapitalist. I Norge har staten f.eks. eierinteresser i industri som omfatter 12,7 prosent av tallet på ansatte i industrien (3), men motsigelsen mellom den samfunnsmessige produksjonen og den private tilegnelsen er ikke noe mindre av den grunn. I Sovjet er statsmonopolkapitalismen fullstendig dominerende, men også der gjelder denne motsigelsen, og den skaper økonomiske kriser. Det grunnleggende ved kapitalismen er nemlig at produsentene, arbeiderne, er skilt fra produksjonsmidlene, og at en liten kapitalistisk utbytterklasse raner til seg produktet av deres arbeid. Om dette skjer gjennom et personlig eid firma, et aksjeselskap eller et statsmonopol har mindre betydning. Så lenge motsigelsen mellom samfunnsmessig produksjon og privat tilegnelse er grunnpillaren i produksjonen, vil det også oppstå kriser på nytt og på nytt.

Krisene kan bare oppheves ved at arbeiderklassen frigjør produktivkreftene fra kapitalismens anarki og forener samfunnsmessig produksjon med samfunns-

KRISE I KAPITALISMEN

messig tilegnelse. Det forutsetter at arbeiderklassen har makta i staten og dermed også makta over produksjonsmidlene.

lemikk mot denne typen ideer og forklarer hvorfor krisa i kapitalismen nettopp er ei overproduksjonskrise.

Allerede for hundre år siden tilbakeviste Marx Ricardos skjønnmaling av kapitalismen. I dag står SV-ere fram og gjør Ricardos ideer til sine egne

1.2 Marx' polemikk mot Ricardo

Under et debattmøte arrangert av Opplysningsutvalget i Oslo AKP(m-l) i begynnelsen av april i år, hevdet en taler fra Universitetet SV at det var uriktig å snakke om *overproduksjonskrise*. Det blir jo ikke produsert mer varer enn det som blir solgt, sa han, og mente at forklaringa på krisa ligger i *den synkende profitraten*. Det finnes mange slags angrep på den marxistiske kriseteorien, men dette var et av de plumpeste og mest talentløse.

Denne argumentasjonen er nemlig ikke ny. Alt før Marx fantes det ulike skjønnmalere av kapitalismen som mente at overproduksjon var utelukket. I «Teorier om merverdien» fører Marx en skarp po-

«Den forestillinga (som i virkeligheten hører til James Mill), som Ricardo tok over fra den slitsomme Say ... om at *overproduksjon* ikke er mulig eller at det i det minste ikke er mulig med en *generell overmetning av markedet*, er bygd på antakelsen om at *produkter byttes mot produkter* ... og dette førte til (den konklusjonen) at etterspørselen bestemmes av produksjonen og også at tilbud og etterspørsel er identiske.» (4) Marx mener det er under den borgerlige økonomen Ricardos nivå å støtte seg på en sånn svindler som Say, som han sier. Dette rammer også taleren fra USV som graver opp tåpeligheter som Marx tok livet av for over 100 år sia. Marx kalte Say for en «apologet» — en som forsøkte å skjønnmale og

KRISE I KAPITALISMEN

bortforklare kapitalismens motsigelser, nettopp fordi Say påsto at det er enhet mellom produksjon og marked. «De forfalsker de enkleste økonomiske forhold», sa Marx, «spesielt ved å klamre seg til ideen om enhet når de står overfor en motsigelse». (5)

Jeg ser ingen grunn til å fortsette polemikken mot USV-talerens antikverte forestillinger om kapitalismen. Det finnes nemlig mer intelligente motstandere av den marxistiske kriseteorien. En av dem har danna skole i deler av SV og blant ulike trotskist-grupper, nemlig Paul Mattick. I 1975 blei han kjørt stort opp i Kontrast som «marxistisk økonom». Han nekter ikke for at det finnes overproduksjon, men han påstår at dette bare tilsynelatende er årsaken til krisa. Den virkelige årsaken ligger i profitttratens fallende tendens, hevder Mattick. Det var denne teorien en ubehjelpelig USVer for-søkte å kople sammen med gamle Say.

Mattick tar utgangspunkt i noe som virkelig finnes, nemlig profitttratens fallende tendens, dvs. tendensen til at merverdiens andel av den investerte kapitalen synker. Denne tendensen skjerper kapitalistenes problemer og fører til økte angrep på arbeiderklassen. Marx har forklart hvorfor det er en slik tendens, men det er umarxistisk å hevde at årsaken til de økonomiske krisene ligger i denne tendensen. Det denne teorien nemlig ser bort fra er at massene er det avgjørende markedet for kapitalistene og at massene er utbytta. På sin måte er derfor også Matticks teori skjønmalende for kapitalismen.

«Når ekspansjonen har nådd det punkt at den tilgjengelige profitt i produksjons-sfæren ikke lenger er tilstrekkelig for at kapitalen skal ekspandere ytterligere, fø-

rer det til nedgang i investeringene.» Dette sier Mattick til Kontrast nr. 1-75 og Steinar Hansson og Helge Rønning følger opp i en annen artikkel i samme nummer: «Når den forventede profitttrate blir for lav, svikter kapitalistenes investeringsvilje og stagnasjonen brer seg.» (Min understrekning). Det hele er altså blitt et spørsmål om kapitalistenes vilje. Motsigelsen mellom produksjon og marked er blitt et uvesentlig spørsmål. Men sjøl om disse «teoretikerne» bruker «marxistiske» ord, har det de sier ingenting med marxismen å gjøre. Marx viser nemlig i «Teorier om merverdien» at det nettopp er motsigelsen mellom produksjon og marked som fører til krisa:

«Krisas mulighet ligger derfor utelukkende i adskillelsen av kjøp og salg.» «... hvis kjøp og salg falt sammen (coincided), ville *muligheten* for krise, under de forutsetningene vi har gjort, forsvinne.» «Krisa kommer av at det ikke er mulig å selge.» (6)

Dette er klare og greie uttalelser fra Marx, som forklarer at de kapitalistiske krisene er overproduksjonskriser. Kom gjerne med andre teorier, men kall dem bare ikke marxistiske, for de har ingenting med Marx å gjøre. Noen vil innvende at bare en del av markedet er de arbeidende massene, en annen del er kapitalistene sjøl. De kjøper jo bl.a. maskiner og råstoffer fra hverandre. Til dette er det å si at ingen kapitalist kjøper maskiner for å nyte dem, men for å produsere varer som til sjuende og sist skal ut på markedet. Marx møter dette argumentet med et konkret eksempel, der han viser at dersom veverens tøyer ikke blir solgt så slår det tilbake på produsentene av vevstoler osv.

Marx klarer også opp i misforståelsen

KRISE I KAPITALISMEN

om at overproduksjonskrise kommer av at det virkelig er produsert mer enn det samfunnet trenger. Denne ideen blei framma av SVeren dosent Strøm på møtet til Opplysningsutvalget i Oslo AKP(m-l).

«I perioder med overproduksjon er en stor del av befolkninga (særlig arbeiderklassen) dårligere forsynt med korn, sko osv, for ikke å snakke om vin og møbler.» (7)

Dette betyr at det bare er snakk om en

relativ overproduksjon, overproduksjon i forhold til et marked.

1.3 «MI-ernes dommedagsprofetier» — et tilbakeblikk

I 1978 er det ingen som står fram offentlig og sier at kapitalismen ikke lenger kan føre til krise. En slik påstand ville blitt drukna i latter eller ført til krav om mentalundersøkelse. Det er simpelthen ikke mulig å prate seg bort fra krisa. Den har blitt en altfor handfast virkelighet til

Er krisa virkelig?

av Dag Seierstad

Plutselig var alle enige om at det er krise i Norge. Tidligere var det bare folk til venstre for DNA som snakket om krise.

Hva har skjedd? Arbeidsløsheten er fortsatt lav. De fleste arbeidsplassene er nok så trygge, trass i alvorlige unntak. Men prisene fortsetter å stige med rekordfart. Og underskuddet på betalingsbalansen med utlandet øker og øker.

Men er dette krise? I EF er krisa virkelig krise. Med millioner av arbeidsløse. Med reformpause. Og ingen tegn til bedring. Likedan er situasjonen i USA og mange andre industrialiserte land.

Men hva med Norge? La oss se oss litt tilbake først — tilbake til mellomkrigstida. Da var arbeidsløsheten stor over hele den kapitalistiske verden — i årevis. Økonomene hadde bare én forklaring på arbeidsløsheten: lønningene var for høye.

Hvis en bare kunne få lønningene ned, ville det automatisk bli mer arbeid å få. Det ville da bli lønnsomt for arbeidsgiverne å sette hjula i gang igjen.

Forklaringen slo ikke til. Etter harde arbeidskamper ble lønningene tvunget nedover mange steder. Men det hjalp ikke.

En ny forklaring ble lansert: Folk sparte for mye — og investerte for lite. Kapital sto ubrukt — fordi ingen mente de kunne tjene penger på å investere i ny produksjon. Dette var forklaringen til Keynes — og den slo an.

Forklaringen førte fram til en enkel strategi: Staten må sørge for at den samlede etterspørsel etter varer og tjenester er så stor at det blir lønnsomt å investere i ny produksjon.

Denne forklaringen — og denne krise-strategien — var god latin i en mannsalder. Den bidro da også til at økonomene gjorde seg uunnværlige. Den styringen av den samlede etterspørsel som trengtes, skapte nemlig — problemer som bare økonomer følte seg kallet til å mestre.

Høy etterspørsel førte til at arbeidsløsheten gikk ned, men samtidig til at prisene steg. For å dempe prisstigningen måtte etterspørselen ned, men da økte arbeidsløsheten.

Men kunne en ikke bare la prisene stige?

Jo, det kunne de så lenge prisstigningen var 3—4 prosent i året, slik den var i 50- og 60-åra. Men ved overgangen til 70-åra begynte prisene plutselig å stige med 10—12—15 prosent i året i et noe ganske annet enn 3 prosent, hvis en regner på det. Og det gjorde økonomene.

En prisstigning på 3 prosent i året betyr at prisene fordobles på 24 år. Mens en prisstigning på 12 prosent i året betyr at prisene fordobles på 6 år. Men i så fall er de økt til det 16-dobbelte på 24 år.

På 48 år vil prisene 4-dobbelte hvis prisstigningen er 3 prosent i året. De vil 256-dobles hvis prisstigningen er 12 prosent i året.

For vanlige borgerlige økonomer er pris-systemet det som styrer samværet mellom økonomi og rasjonell prioritering.

Men et prissystem som fordobler prisene hvert 6. år, kan ikke brukes til fornuftig.

Det verste var at høy prisstigning ikke lenger gikk hand i hand med lav arbeidsløshet. Tvertimot: Arbeidsløsheten var rekordhøy i de fleste industri-land.

Dermed var gamle Keynes blitt helt ubrukkelig. Hvis en prøvde å dempe prisstigningen ved å senke etterspørselen, økte arbeidsløsheten ytterligere.

Etinå er vi ikke framme ved Norge våren 1978. Vi må først innom Arbeiderpartiet i 1972—73. Etter EF-kampen var det et hovedmål for DNA å gjenvinne tillit både blant industriarbeidere, jordbrukere og fiskere.

Hovedmidlet ble å love reallønnsstigning. I 3 år hadde reallønna stått på samme nivå. Det var ikke lenger mulig. Og Kleppe gikk ut — år etter år — med godt markedsførte politiske garantier for reallønnsstigning.

Kleppe-pakkene ble finansiert ved opplåning i utlandet — med sikkerhet i olje som vi skulle pumpe opp fra Nordsjøen i 80-åra.

Slik økte underskuddet på betalingsbalansen år for år. Men lønnsstærkerne fikk sine Kleppe-pakker, jordbrukerne fikk sin opptrappingsplan, pensjonistene fikk bedre levevilkår. Det meste for lånte penger.

DNA gjenvant tilliten — valgmessig — ved å satse på at krisa kom til å bli kortvarig. Det ble den ikke — og dermed er vi i Norge våren 1978.

Det kommer meldinger om utrygge arbeidsplasser, arbeidsløsheten utenlands skremmer. I denne situasjonen må Kleppe sette inn de hardeste innsparingsstiltak på år og dag. Etterspørselen må ned!

Ned! — Det er jo stikk i strid med alt Kleppe har lært av Keynes! Men valuta-underskuddet kan ikke øke lenger.

KRISE I KAPITALISMEN

å la seg skjule. Det betyr at de som gjør jobben med å skjønne kapitalismen er nødt til å finne andre metoder. Men det har ikke alltid vært slik. Det er ikke mer enn 7—8 år sia at folk som er eller har vært sentrale i SV gjorde store anstrengelser for å latterliggjøre det de kalte «ml-ernes dommedagsprofetier», dvs. den marxistiske kriseteorien.

Dette skjedde kort etter at marxist-leninistene hadde brutt med Sosialistisk Folkeparti og den opportunisten de sto

for. Vi hadde tatt fra dem hele ungdomsforbundet, SUF, og de prøvde å bygge opp et nytt ungdomsforbund. Til dette trengte de sårt til angrepspunkter på den marxist-leninistiske bevegelsen, noe som kunne sveide dem sammen mot de revolusjonære. De holdt seminarer og konsoliderte seg på et par viktige angrepspunkter. For det første «slo de fast» at våre påstander om at vi gikk inn i ei *dyrtid* var bare noe sprøyt. (Dette var samtidig med at den årlige inflasjonen med et byks kom opp på det godt-og-vel-10-prosent nivået som den har hatt i 70-åra.) For det andre gikk de til frontalangrep på den marxistiske kriseteorien.

I et hefte om marxismens politiske økonomi hevda vi følgende: «Derfor vil det med sikkerhet komme nye økonomiske kriser om ikke så alt for lang tid, som vil ryste det kapitalistiske systemet i dets grunnvoller.» (8) Dette standpunktet falt Sferne svært tungt for brystet. I deres øyne var «sein-kapitalismen» i stand til, ved hjelp av statsinngrep og reformer, å unngå krisene. I et anonym notat i SFs ungdom skreiv en viss Arne Nygårdsmoen følgende tese, som var en fellesnevner for opportunistene på den tida: «*Det er ingen grunn til å tro at kapitalismen blir vesentlig mer krise-ridd og ute av stand til å etterkomme krav i tida framover.*» (9)

To motsatte standpunkter. Hvem skjønne kapitalismen og hvem avslørte den? Kommentarer overflødige. Men la oss ikke glemme dette når de samme politiske kretsene i SV har pynta seg med en mer «moteriktig» «marxistisk» sjargong. De har aldri gjort noe oppgjør med sine egne illusjoner om den krisefrie kapitalismen. De har bare på opportunistisk vis skifta ham når den gamle blei for kompromitterende.

Kleppe og DNA er fanget i sitt eget nett. Og ser bare én løsning: Lønningene må holdes nede! Slik all verdens økonomer «lønne» krisa i 20-åra — et tår for Keynes.

Derfor er det at alle plutselig er enige om at det er krisa i Norge. Både Arbeiderpartiet og Aftenposten, både finansdepartementet og Industriforbundet. For nå skal folk flest skremes til å godta et lønnsoppgjør bare storkapitalen tjener på. Samtidig som de skal tro at det er krisa Kleppe holder på å løse.

Men den virkelige krisa, hva med den? Den som har skapt millioner av arbeidsløse og ført kommunistpartier til regjering-dørstokken i Italia og Frankrike.

Det eneste Kleppe kan håpe på er at verdenskrisa ikke slår inn over Norge for alvor i månedene som kommer. For da går det ille med norske arbeidsplasser og DNA. Da binder valutaunderskuddet oss til avmakt og handelslammelse. Hvis da ikke...

For hva er alternativet?

Alternativet er å følge opp et spørsmål som progressive skipsverftsklubber har stilt: Hva har samfunnet bruk for av det et skipsverft kan lage?

Alternativet er en utviklingsprosess som bryter med profitstyringen av næringslivet. Det er å spørre slik som arbeiderne ved Lucaskonsernet i England spurte da konsern-ledelsen ville løse en vanskelig situasjon med økt satssing på krigs-produksjon:

— Hvilken handlingsfrihet har vi egentlig innen rammen av vårt konsern?

— Hvilke produkter kan vi lage?

— Hvilke produkter kan vi forsvare å lage?

— Hvilken teknologi og hvilke produksjonsprosesser er økologisk mest å foretrekke?

— Hvilket arbeidsmiljø ønsker vi å utvikle?

Med slike spørsmål er vi på vei mot den sammenknytingen av produksjon, arbeidsmiljø og økologi som må til for å overvinne krisa — og kapitalismen.

Mens de gamle SF-erne for 8—10 år siden kjørte hardt ut mot den marxistiske kriseteorien, godtar de samme folkene i dag at kapitalismen ikke er krisefri. Men årsaken til kapitalismens krise forblir fremdeles en gåte, slik vi ser det kommer til uttrykk her i SVs nye tidsskrift Argument nr. 1/78. Ikke ett ord om at det er de grunnleggende motsigelser i kapitalismen som skaper krisa, ikke ett ord om at det dreier seg om en overproduksjonskrise. Og når herr Seierstad skal prøve å peke på en vei ut av krisa henfaller han til reformistisk svada. Ifølge han er det tydeligvis nok å stille de «riktige spørsmålene».

KRISE I KAPITALISMEN

1.4 Borgerlige kristeorer

Siden krisa virkelig eksisterer er borgerskapet naturligvis nødt til å lage «teorier» om hvorfor den oppstår. De forklarer den med alt mellom himmel og jord, unntatt den egentlige årsaken. De må for all del *avlede* folks oppmerksomhet fra den egentlige årsaken, fordi krisa viser kapitalismens fallitt som økonomisk system og avslører borgerskapet som en snylterklasse som har overlevd seg sjøl. De borgerlige kriseteoriene har derfor i hovedsak en funksjon som *ideologi*, og mange av dem trur ikke kapitalistene sjøl på en gang. Et aktuelt eksempel er teorien om lønnskostnadene som årsak til krisa. Dette er en svært viktig teori som borgerskapet kjører fram for å få massene til å godta senking av reallønna og dårligere levevilkår. Men det viste seg i en intervjuundersøkelse blant kapitalister tidligere i år at bare et ørlite fåtall av nevnte lønnskostnader som et problem (10).

Nettopp fordi borgerskapet bruker teoriene sine på denne måten har det liten hensikt å lage en katalog over alle de forskjellige teoriene deres. Vi må ta for oss de viktigste, dvs. de teoriene som har største virkning på massene og som spiller en viktig politisk rolle i dag.

«Teorien om lønnskostnadene» er en sånn teori. Ifølge denne teorien oppstår arbeidsløsheten fordi lønnskostnadene blir så store at bedriftene priser seg ut av markedet. Etter denne teorien skulle problemene løses ved at lønningene senkes.

La oss se på disse argumentene: Hvis lønnskostnadene er opphavet til krisa skulle krisa være størst der hvor lønningene er høyest og minst der hvor de er lavest. Om vi sammenlikner Norge og Storbritannia ser vi at dette ikke stemmer.

Storbritannia hadde i juni i fjor 1,4 millioner arbeidsløse eller ca. 6 prosent. Norge hadde offisielt noe over 20 000, men uoffisielt et sted omkring 70 000. (Norge har en av de mest misvisende arbeidsløshetsstatistikkene i OECD.) Det betyr at den offisielle arbeidsløsheta lå i underkant av 1,5 prosent og den virkelige arbeidsløsheta på omkring 3,5 prosent. Dette svarer ikke til teorien om lønnskostnadene, fordi engelske arbeidere har mye dårligere betalt enn sine norske klassefeller.

Etter teorien skulle krisa i skipsbygging løses ved at norske verftsarbeidere går ned i lønn slik at verftseierne kunne ta ordre fra sine konkurrenter i utlandet. Men utenlandske verft mangler også jobber. Om norske kapitalister lykkes i å ta markeder fra andre kapitalister vil resultatet bli økt arbeidsløshet et annet sted. Kapitalistene i andre land ville prøve å gjenopprette balansen ved å senke arbeiderlønningene de også. I virkeligheten ville arbeidere i ulike land settes opp mot hverandre i en konkurranse om å ha lavest lønninger. Antallet jobber ville naturligvis ikke øke, men det ville bankkontoene til kapitalistene. De ville få muligheten av å betale mindre for den samme mengden arbeid, og på den måten øke profitten.

Hva skjer når lønningene blir satt ned? Arbeiderne får mindre å kjøpe for. Markedet for forbruksvarer skrumper. Men dermed skrumper også markedet for produksjonsmidler. Lagrene hoper seg opp og bedrifter legges ned. Om arbeiderne altså er så elskverdige å godta et lønnsnedslag så bidrar de til en sikrere arbeidsløshet. Slik er det virkelige resultatet av de tiltaka som regjeringa og kapitalistene går så aktivt inn for.

Men hvorfor går de inn for det da, når

KRISE I KAPITALISMEN

nr. 6
20. mars 1978

Norges
industri

«Økonomisk råd» gir råd til Regjeringen:

Inndra kjøpekraft for 4–5 milliarder kr.

Preben Munthe

Hermod Skanland

Egil Bakke

Momsen kan settes opp 2 pst. og subsidiene halveres

Gjennom sitt organ Norges Industri prøver kapitalistene i Norges Industriforbund å komme med gode råd til DNA-regjeringa. Det at det er grunnleggende likhet mellom disse forslagene og DNA-regjeringas faktiske politikk sier litt om felles klasseinteresser. Arbeidsfolk må betale regninga.

det er opplagt at det vil føre til økt arbeidsløshet? De går inn for det blant annet *fordi* det fører til økt arbeidsløshet. Kapitalistene ønsker en hær av arbeidsløse for å legge press på lønningene. Det er lettere å holde lønningene på et lavt nivå så lenge det står mange arbeidsløse utafor porten, som mer enn gjerne vil ha en jobb.

Dette vil gjelde i dobbelt forstand, for-

di de samme «lønnskostnadspolitikkerne» går inn for å senke ikke bare det private forbruket, men også det offentlige forbruket. Det betyr færre sjukehus — og dermed færre sjukepleiere, bygningsarbeidere osv. Det betyr færre offentlige bygg og anlegg — og dermed færre bygg- og anleggsarbeidere. Med andre ord: den politikken som gir seg ut på å sikre arbeidsplassene gjennom å senke lønninger

KRISE I KAPITALISMEN

og offentlige utgifter vil nettopp gjøre arbeidsplassene utrygge.

Det finnes en annen variant av den samme teorien, nemlig teorien om at lønnskostnadene skaper prisstigning. Den blir brukt til å fryse fast lønningene med løfte om mindre inflasjon. Ifølge denne teorien er lønningene en utgift på linje med andre utgifter. Holdes denne utgiften nede skal altså prisene holdes nede. Dersom vi setter vareinnsats, maskinutgifter o.l. til c og verdien av arbeidskrafta til v , så blir den kapitalen som er satsa lik $C = c + v$. Om arbeidskrafta ikke tilfører produktet noen ting utover sin egen verdi, så bli verdien på det nye produktet $C' = c + v$. Men det betyr at $C' = C$, og at kapitalisten etter produksjonsprosessen har nøyaktig like mye som han investerte. I så fall er det ingenting til aksjeutbytte, ingenting til å utvide produksjonen og hele hensikten med kapitalistens investering faller bort. Bare dersom dette var riktig ville det være riktig at ei økning av lønna fører til økning av prisene.

Men denne teorien ser bort fra at lønningene er betaling for den bestemte varen arbeidskraft. Den varen har den egenskapen at den i motsetning til andre varer tilfører produktet en større verdi enn verdien av seg sjøl.

Alle veit at gjennom produksjonen tilføres produktet mer verdi enn det som skal til for å opprettholde arbeidskrafta. Denne nye verdien kan vi kalle m , og verdien på produktet etter bearbeiding blir $C' = c + v + m$. I gjennomsnitt og i samfunnet som helhet oppnår ikke kapitalisten profitt gjennom å selge varene til over deres verdi, sjøl om det ofte skjer, men ved å selge dem til deres verdi. Den verdien som skapes i tillegg til arbeids-

kraftas verdi tilfaller kapitalisten(e). Dersom produktet C' selges til sin verdi, kan godt kostnadene til arbeidskraft v øke uten at prisen på C' øker. Arbeideren tilfører produktet $v + m$, og det eneste som skjer dersom v øker er at m , det vil si kapitalistens merverdi, synker.

Om vi gikk ut fra at en kapitalist investerte for 6 000 kroner i råvarer og maskiner og 1 000 kroner i arbeidskraft, og at arbeideren i løpet av produksjonsprosessen tilførte produktet en verdi som var 3 000 kroner mer enn verdien av arbeidskrafta, så ville den nye verdien av produktet C' være: $C' = 6\,000 + 1\,000 + 3\,000 = 10\,000$. Om salgsprisen svarte til verdien ville prisen være 10 000 kroner. Den verdien som arbeidet har tilført produktet er $v + m = 1\,000 + 3\,000 = 4\,000$.

La oss så si at arbeideren fikk økt sin lønn til det dobbelte (nokså usannsynlig i den nåværende situasjonen) og altså fikk utbetalt 2 000 kroner. Den verdien han fører til produktet vil fortsatt være den samme, altså 4 000, men m vil synke til $4\,000 \div 2\,000 = 2\,000$. Varen vil fortsatt kunne selges til 10 000 kroner, sjøl om arbeidslønna var dobla, men i så fall vil den merverdien som tilfaller kapitalisten synke. Enda mer drastisk enn fallet i merverdien vil fallet i utbyttingsgraden, eller merverdiraten være. Den beregnes som m/v , det vil si: i tilfelle 1) $3\,000/1\,000 = 300\%$. I tilfelle 2) $2\,000/2\,000 = 100\%$. Det er her hundene ligger begravd. Her er årsaken til kapitalistenes raseri over lønnsøkninger. Ikke fordi de fører til økte priser, men fordi de fører til mindre profitt.

En annen borgerlig kriseteori er *keynesianismen*, oppkalt etter den borgerlige økonomen Keynes. Den nekter forsåvidt

KRISE I KAPITALISMEN

ikke for at det er overproduksjon. Men den hevder at staten ved hjelp av kapitalinnsprøyting og underskuddsbudsjettering kan skape et nytt marked og på den måten avverge krisa.

Denne teorien blei grepet begjærlig av en lang rekke borgerlige regjeringer i 30-åra, og den har vært dominerende innafor DNA i lang tid. Keynes er av borgerlige ideologer tillagt æren for at den kapitalistiske økonomien kom seg ut av krisa i 30-åra. Men i virkeligheten hadde den svært lite å si. Sjøl om det fantes tendenser til oppgang blei det aldri noen virkelig oppgang før kapitalismen styrta ut i ei ny krise i 1937—38. Den faktoren som i stor grad førte til økt aktivitet var den direkte opprustninga til den 2. verdenskrigen. Det viste seg også ved at de landa som først retta seg inn på krigsforberedelsene, slik som Japan, fikk de første tendensene til oppgang.

DNA-regjeringas økonomiske politikk har i grunntrekka vært keynesianistisk til i det siste. Teorien om å ta «oljepenga på forskudd» gjennom drastisk økning av utenlandsgjelda var ei slik linje. Med denne økonomiske politikken har de innbilt seg og arbeiderklassen at kapitalismen kan skapes om til et «kvalitativt bedre samfunn». Men statsinngrep under kapitalismen kan i beste fall utsette krisa, ikke avskaffe den. Det er de samme økonomiske lovene som hersker, så lenge arbeiderklassen ikke har herredømme over produksjonsmidlene, så lenge arbeidskrafta er en vare og produksjonen tar sikte på profitt. Ja, fra kapitalistenes synsvinkel har de store kapitalinnsprøytingene i bedrifter som er ramma av overproduksjonskrisa ført til ytterligere overproduksjon.

På grunn av tilbakeslaga for den key-

DNA-regjeringa har holdt liv i Keynes til det siste. De har «holdt aktiviteten oppe» ved å ta oljepengene på forskudd, helt i Keynes' ånd.

Nå har de imidlertid gått over til den klassiske borgerlige politikken. Krisa skal løses ved å skjære ned på forbruket, og arbeiderklassen skal spenne inn livreima.

nesianske krisepolitikken har DNA-regjeringa i det siste slått over til en annen borgerlig krisepolitikk som likner mer på den tradisjonelle borgerlige krisepolitikken før Keynes. De går inn for å skjære ned både det private og det offentlige forbruket. Sjøl om de ikke sier det, så veit de smarteste av dem at dette betyr følgende: kraftig økning av arbeidsløsheta, senka reallønn (noe de har begynt å innrømme) og færre sosiale goder. Kort sagt ei hel pakke med spiker i likkista til det såkalte «velferdssamfunnet».

KRISE I KAPITALISMEN

1.5 Bare sosialismen kan avskaffe krisene

Kapitalismen betyr en ond sirkel, der framskritt i teknologien betyr økt arbeidsløshet, der økinga av arbeidsproduktiviteten som kunne gi folket større fritid og lettere arbeid, fører til overproduksjon. Overproduksjon betyr ikke at det produseres mer enn folk trenger av ulike varer. Det betyr at det produseres mer enn hva folk har kjøpekraft til. Nettopp under overproduksjonskrisa hoper det seg opp lagre samtidig som folk har knapphet av disse tingene. Det er overproduksjon av sko samtidig som folk ikke har tilstrekkelig med sko, overproduksjon av leiligheter (slik det har vært i Sverige) samtidig som mange bor i trekkfulle rønner. Om igjen og om igjen må fabrikker legges ned og produksjonsmidler ødelegges for å gi rom for ny produksjon. Når krisa blir djup nok, kommer det ingen oppgang før en krig har ødelagt til-

strekkelig med mennesker og maskiner til at økonomien kan komme i gang igjen på et nytt grunnlag. Så vanvittig og menneskefiendtlig er kapitalismen, fordi arbeiderklassen er fratatt makta over produksjonsmidlene og må leve av å selge arbeidskrafta si til en liten utbytterklasse.

De veldige og ødeleggende krisene kan bare opphøre når motsigelsen mellom produksjon og marked blir løst. Det betyr at arbeiderklassen må gjøre produksjonsmidlene til virkelig samfunnseiendom og utvikle produksjonen planmessig og balansert i samsvar med samfunnets stadig voksende materielle og kulturelle behov. Nettopp den kapitalistiske krisa setter søkelyset på behovet for sosialismen. Først når den har seira, vil arbeiderklassen ha en sikker garanti mot at en fabrikk eller et lokalsamfunn som de har brukt brorparten av livet sitt til å bygge opp bare feies over ende fordi profittinteressene til et fåtall bestemmer det.

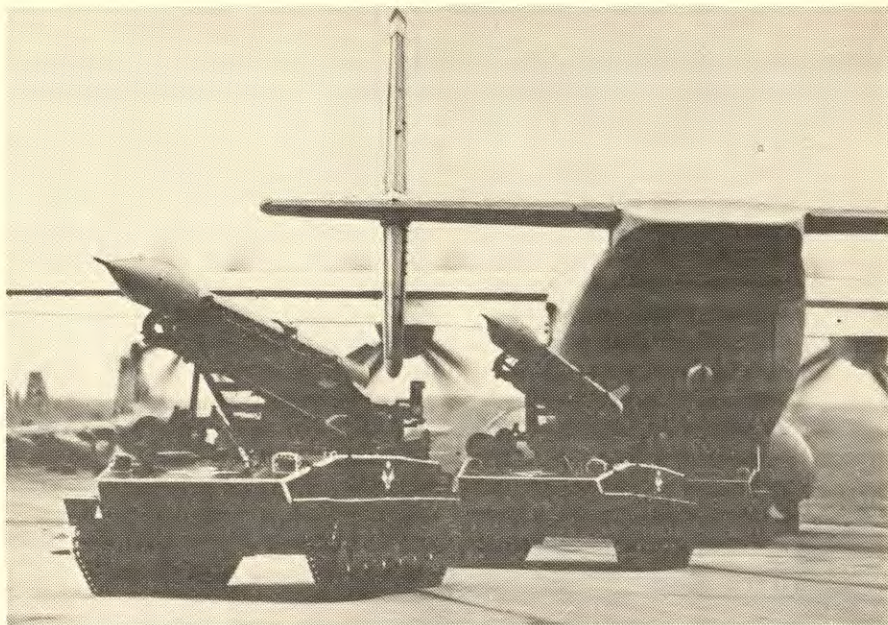
II Den nåværende krisa

2.1. Internasjonalt

Etter at kapitalismen gikk inn i sitt imperialistiske stadium og særlig etter den sosialistiske Oktoberrevolusjonen, har det inntrådt ei allmenn krise i det kapitalistiske verdenssystemet. Verden er delt opp mellom de største imperialistmaktenes. Enhver videre ekspansjon må skje på bekostning av andre imperialistiske mak-

ter. Dette har låst de største imperialistmaktenes i en kamp på liv og død om herredømmet i verden. På den andre sida betyr særlig frigjøringskampen til de undertrykte nasjonene at de imperialistiske supermaktenes får mindre mulighet til å føre sine problemer over på andre.

Den nåværende krisa rammer hele den kapitalistiske verden sjøl om virkningene er ulike i de forskjellige landa. Den har

Den enorme våpenproduksjonen har bidratt til å opprettholde myten om at Sovjet er krisefri. I virkeligheten har det skapt mer ubalanse i Sovjets økonomi.

ført til nedgang i verdenshandelen og verdensomspennende kriser i sektorer som skipsfart og stålindustri. Det er skapt en industriell reservearmé på titalls millioner arbeidsløse. Den allmenne oppgangen etter 2. verdenskrig er avløst av en allmenn nedgangstendens, der tallet på arbeidsløse ligger på et høyt nivå sjøl under perioder med høykonjunktur. Etter nesten tre år med en viss oppgang fra den djupeste kriseperioden i 1975, er det fortsatt over 6 prosent arbeidsløse (offisielt) i USA. Etter krigen blei 3 prosent regna som «normalt». USA-imperialismens tilbakegang har ført til sammenbrudd for valutasystemet, og de kapitalistiske statene prøver å velte byrdene av krise over på hverandre gjennom devaluering og proteksjonisme. Dette skjerper tendensene til

stagnasjon. Den eneste sektoren som ikke viser noen produksjonssvikt er rustningsindustrien. Produksjonen av krigsmateriell overgår alle tidligere høyder i menneskehetens historie. Den har ført til midlertidige lindringer for det kapitalistiske systemet. Men fordi krigsproduksjon er død produksjon, blir den en tung stein om halsen for det kapitalistiske systemet og gir økte gjeldsbyrder og økt inflasjon.

Den mest gjennomførte militariseringa av økonomien ser vi i det fascistiske Sovjet. Ved å utbytte massene til det ytterste, har Sovjet skapt et gigantisk aggressivt militærapparat. Denne produksjonen har delvis holdt liv i myten om at Sovjet er uten kriser, men i virkeligheten har nettopp denne politikken ført til enda større ubalanse i den sovjetiske økonomien og

KRISE I KAPITALISMEN

større problemer enn noen gang. Dette er en grunn til at de nye tsarene er blitt enda mer desperate i sine krigseventyr over hele verden.

Formann Maos teori om *de tre verdener* viser seg som en økonomisk realitet i den nåværende krise. De mellomstore og små imperialistiske landa i den 2. verden har ikke lenger slike muligheter til å kompensere for krise gjennom økt utbytting av de undertrykte nasjonene som de imperialistiske stormaktene England, Frankrike, Tyskland, Italia og Japan hadde før den 2. verdenskrig. De forsøker sjølsagt, men de har ikke den typen hegemoni som noen av dem hadde tidligere som kolonimakter. Supermaktene står i en annen stilling og er i stand til i en helt annen grad å drive utbytting over hele verden.

Den norske imperialismen har alltid vært en steinhard forsvarer av de rike landas herredømme over skipsfarten og forsøkt å hindre oppbygginga av egne handelsflåter i de undertrykte nasjonene. Styrkinga av den 3. verden og krise i det imperialistiske systemet har ført til at blant annet Norge har vært nødt til å akseptere at det blir bygd opp slike flåter. Uten evne til å holde på et monopol blir den norske rederkapitalen og skipsbyggingsindustrien nødt til å forsøke utveien med å følge med på ferden. Det vil si at de forsøker ikke lenger i hovedsak å hindre utviklingslanda fra å bygge egne flåter, men de forsøker å tjene på å selge dem know-how og teknologi. Dette har blant annet vist seg i forholdet mellom Norge og enkelte araberstater.

Nylig offentliggjorde «Financial Times» en undersøkelse som viste at landa i den 3. verden tar en stadig større andel av skipsbyggingsmarkedet. I dag utgjør an-

delen 15 prosent, men alt i 80-åra kan den være oppe i 30 prosent (11). Denne utviklinga gjelder ikke bare skipsbygging, men et stort antall sektorer. Dette betyr at landa i den 2. verden i konkurransen med supermaktene på den ene sida og landa i den 3. verden på den andre sida kan bli tvunget til å innrømme et gunstigere bytteforhold overfor den 3. verden enn tidligere. Det betyr ikke at den imperialistiske superprofitten forsvinner eller at motsigelsen mellom den 2. og den 3. verden oppheves, men det betyr at superprofiten minsker for den 2. verdens vedkommende og at den 3. verden styrker seg. Dette betyr at landa i den 2. verden ut fra sine egne interesser kan bli tvunget til å gå sammen med den tredje verden mot supermaktene i noen saker.

2.2. Krisa i Norge

Sjøl om den kapitalistiske norske økonomien har fulgt et vanlig konjunkturmønster med vekslende oppgang, høykonjunktur og krise, har svingningene vært små og gitt opphav til ideen om «velferdssamfunnet» som har avskaffa krisene. Krisa fra 75—78 er den første etter krigen som har ført til stillstand og tilbakegang i produksjonen. Norsk økonomi har pleid å hvile på flere «bein» og har derfor vært mindre sårbar for kriser. Både fisket, småbondeøkonomien og spredning av industrien har virka inn på dette. Med strukturrasjonaliseringa av landsbygda, nedlegging av hele bransjer og satsinga på oljeindustrien har økonomien blitt mer ensretta og dermed mye mer sårbar for de internasjonale konjunktursvingningene.

Den kapitalistiske produksjonen utvikler seg ikke jamnt. Den går i en slags bøl-

KRISE I KAPITALISMEN

gebevegelse. Under *høykonjunkturen* går alle hjula for fullt. Nye fabrikker opprettes. Omsetninga er stor, og fordi alle kapitalistene er ute etter arbeidskraft, kan til og med kjøpekrafta til arbeidsfolk øke en del i denne perioden. Men produksjonen øker så mye forttere. Forutsetningene for krise blir lagt under høykonjunkturen.

For å belyse dette vil jeg ta høykonjunkturen i Norge i 1973–74 som eksempel. På grunn av oljekrise var det stor etterspørsel etter skip og oljerigger. Redere over hele verden bestilte enorme mengder skip og skipsverftene jobba rundskift. Dermed gikk det som det måtte gå. Det blei mange flere skip enn det var etterspørsel til. I 1973 blei det bestilt 10 ganger så mye skip som i 1978. Krisa i internasjonal skipsfart rammer to tradisjonelt sterke næringer i Norge, nemlig verftsindustri og sjøtransport.

Etter høykonjunkturen kommer *krise*. Overproduksjonen førte til at lagrene blei fulle. Etterspørselen sank. Bedrifter begynner å legge ned. Arbeidsløsheta stiger. I Norge varte høykonjunkturen lenger enn i andre land, blant annet fordi verfta kunne gå over til å lage oljerigger, dekk, forsyningsskip osv. Men ved utgangen av 1974 var det slutt på høykonjunkturen. Og i slutten av 1975 var arbeidsløsheta offisielt oppe i 36 000. Det virkelige tallet lå kanskje tre ganger så høyt.

Under krise sørger kapitalistene for å ødelegge så mye produksjonsmidler at de seinere kan få hjula i gang igjen. Her ligger noe av det meningsløse og vanvittige ved kapitalismen. Fabrikker blir stengt og skip blir hogd opp. Resultatet av slitet til tusener og titusener av arbeidere blir ødelagt bare for at kapitalistene skal få høyere priser for varene sine i neste om-

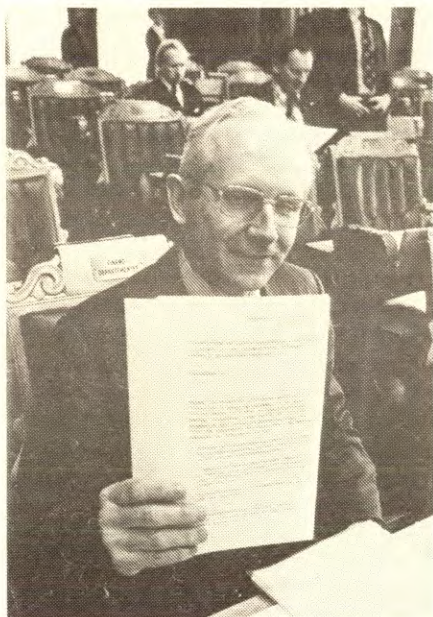
gang. Det har vært snakk om å hogge opp så mye som en fjerdedel av skipa i verden for å få opp prisene på frakt igjen. Men krise i 1975 førte ikke til en tilstrekkelig ødelegging av produktivkrefter. Etter ei ganske kort krise begynte oppgangen å melde seg på nytt, slik vi så i -76 og begynnelsen av -77. Men nettopp fordi krise ikke hadde vært djup nok for kapitalistene, kom det ingen høykonjunktur. I stedet fikk vi ei ny skjerping av krise. I virkeligheten har altså norsk økonomi vært inne i ei krise siden 1975, og det er ingen tegn til at den vil gi seg med det første.

Fra 1975 forsøkte sosialdemokratene å løse krise i Norge på den måten. Kleppe blei utropt til finansgeni, fordi han satte i gang ei voldsom opplåning i utlandet. Låna skulle delvis finansiere Nordsjøen og delvis det økende underskuddet. Mange bedrifter begynte å produsere for lager med statsstøtte.

Men det kom ingen høykonjunktur. Nå har Norge produksjonsnedgang samtidig som det skal betales større avdrag på utenlandsgjelda enn noen gang. *Gjett hvem de tenker skal betale?* Riktig ja, lånepolitikken til Kleppe skal betales av arbeidsfolk gjennom høyere priser, økte avgifter, mindre sosiale ytelser med mer. Lånepolitikken har også ført til enda større problemer for norsk kapitalisme. Om det nemlig kommer en oppgang i den internasjonale økonomien, vil norske kapitalister henge etter sine utenlandske konkurrenter fordi de har den enorme gjelda å betale på med mye av profitten sin. Derfor blir de hengende etter i konkurransen. Slik er det sannsynlig at norsk økonomi vil bli enda mer kriseridd i framtida.

Slik ser det ut til at annen halvdel av

KRISE I KAPITALISMEN

Kleppe ble for et par år siden av seg sjøl og andre utropt til finansgeni fordi han tok opp svære lån i utlandet, noe som sjølsagt ikke har forhindret krise som nå herjer for fullt.

1970-åra betyr slutten for det såkalte «velferdssamfunnet» i Norge. Oljeepoken har ikke løst de grunnleggende problemene i økonomien, men bare satt dem mer på spissen.

2.3. Ingen virkelige reserver å falle tilbake på

Etter den 2. verdenskrigen hadde kapitalismen en del reserver å falle tilbake på som gjorde det mulig med en periode med en forholdsvis stabil kapitalisme. Krigen hadde ødelagt produksjonsmidler i stort omfang, samtidig som krigsøkonomien hadde gitt mange kapitalister muligheten

til å bygge opp ekstraordinære formuer som ble investert i oppbygginga etter krigen. (12) Krigen hadde drept millioner av arbeidere og på den måten forkorta køen av arbeidsløse på en dramatisk måte. Det var oppretta en midlertidig balanse innafor det imperialistiske systemet med ei supermakt, USA, som var i stand til å drive utbytting over hele jordkloden, også av de tidligere stormaktene. Framveksten av den moderne revisjonismen og framfor alt kontrarevolusjonen i Sovjet, svekka arbeiderklassens kampevne og la grunnlaget for at kapitalistene kunne skjerpe utbyttinga nokså uhindra.

Femtiåra og delvis sekstiåra blei derfor prega av en generell oppgangsperiode. De periodiske krisene var der, men de var ganske svake i forhold til tidligere tider i kapitalismen. Utviklinga i syttiåra har vist at denne oppgangsperioden er definitivt slutt.

Oppbyggingsperioden er slutt og kan ikke lenger tilby noen ekspansjonsmuligheter. Kampen om verdensmarkedet har tilspissa seg kraftig og vi har sett hvordan de kapitalistiske landa ikke lenger kan regne med å holde på de gamle markedene. Den økende arbeidsløsheten og den fallende kjøpekrafta til arbeiderklassen fører til ytterligere innsnevring av markedet.

2.4. Krise — krigsforberedelser

Da fire europeiske land, bl.a. Norge, vedtok å kjøpe det amerikanske F-16 flyet, var det de økonomiske argumentene som sto i første rekke. Det blei lovt at flyproduksjonen skulle bety så og så mange årsverk i våpenindustrien. Dette er bare ett eksempel på at krise fører til økt militarisering. Begge de to supermaktene

Den enorme militariseringa i Tyskland i 30-åra førte til at landet kom seg raskere ut av krisa enn andre land. Historia viser at dette var en utvikling som brakte krigen nærmere. Slik vil også militariseringa og opprustninga i supermaktene bringe oss nærmere en ny verdenskrig.

Bildet er fra en militærparade i Berlin i 1933.

og særlig Sovjet, har satsa på at våpenproduksjonen skal holde hjula i gang. Når Sovjet produserer 3000 tanks i året, betyr det at store deler av stålindustrien satser på krigsproduksjon. Metoden er gammel. Hitler ga de tyske massene kanner for smør. Militariseringa av den tyske økonomien var den viktigste grunnen til at Tyskland kom seg raskere etter krisa i 30-åra enn en del andre land. Ved å sette uniform på de arbeidsløse ga en også et inntrykk av at nazismen var i stand til å avskaffe arbeidsløsheten. Historia har vist at det ikke var noen problemer som blei løst. De blei i stedet satt på spissen. Den kapitalistiske krisa førte opp til den imperialistiske krigen. Nettopp på grunn av krisa og det krympende verdensmarkedet blei konfliktene mellom de ulike imperialistmaktene mye kvassere. «Når

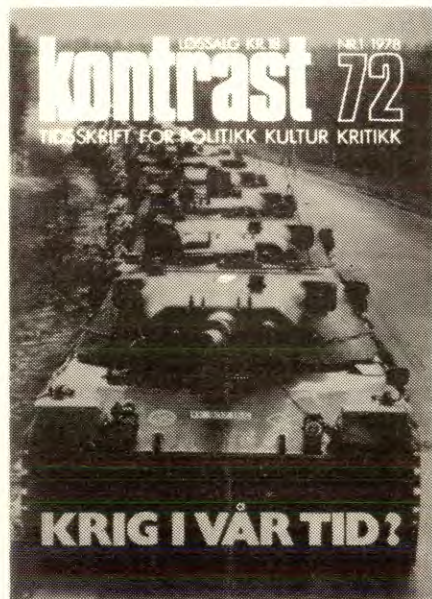
krybba er tom bites hestene.» Proteksjonisme og handelskrig blei framherskende. Til slutt var det ingen andre metoder enn krig for imperialistmakter på desperat jakt etter råvarer og markeder.

Imperialismens vesen har ikke forandret seg sia 2. verdenskrig. Den djupe økonomiske krisa har brakt krigen nærmere. Akkurat som i 30-åra prøver regjeringene å «løse» krisa ved å trappa opp rustningsproduksjonen. Akkurat som i 30-åra trekkes fascismen fram for å tvinge arbeiderklassen til å godta angrepene på levevilkåra. Akkurat som i 30-åra blir rivaliseringa mellom imperialistmaktene stadig skarpere. Den gangen fantes det flere stormakter som kjempa om verdensherredømmet. I dag finnes det bare to supermakter som er i stand til det.

Krigsproduksjonen kan utsette virk-

KRISE I KAPITALISMEN

ningene av krisa midlertidig, men det er en misforståelse å tru at den kan forhindre krisa eller være en permanent demper på krisa. Erik Solheim skriver i Kontrast

1/78 at «militærproduksjonen virker kriedempende. De enormt økte rustningsutgiftene er trolig en grunn til at vi ikke har hatt noen store økonomiske kriser i etterkrigstida.»¹³ Dette er ensidig og nok så typisk for ledende SV-representanters totale mangel på forståelse for dialektikk. Sannheten er at militariseringa av økonomien virker både kriedempende og kriseskjerpene. Den kan bidra til å holde en del hjul i gang, på den ene sida. Men på den andre sida er krigsproduksjonen død produksjon som ikke gir tilsvarende ringvirkninger i økonomien som annen produksjon. Rustningsindustrien øker statsgjelda og utarmer på den måten befolkninga. Under Vietnamkrigen betal-

te USA sine krigsutgifter ved å øke hastigheten på seddelpressa og få andre land til å godta papirdollar som betaling. Etter krigen krevde stadig flere handelspartnere endringer i bytteforholdet. Papirdollarene fløyt tilbake til USA, hvor de ikke fant dekning i en tilsvarende økning av produksjonen. Resultatet var at dollaren falt i kurs og blei kraftig svekka som internasjonal valuta. Tidligere var dollarkursen fastsatt i forhold til gull med prisen 35 dollar pr. unse gull. I dag er gullprisen omlag 190 dollar pr. unse.

Sjøl om altså både Koreakrigen og Vietnamkrigen førte til gode tider for finansfyrstene i USA, undergravde de USA-imperialismen på lang sikt. Ei supermakt kan med andre ord ikke løse de økonomiske problemene sine permanent ved hjelp av våpenproduksjon. Militariseringa er som så mye annet under kapitalismen bare å drikke gift for å slukke tørsten.

Det som er riktig er at militariseringa øker i krisetider. I vår tid gjelder det spesielt at det finnes to supermakter som kjemper om verdensherredømmet. Nykommeren Sovjet er mest innstilt på en ny krig for å slå seg opp på bekostning av USA. Den ujamne utviklinga i imperialismen gjør at supermaktene før eller seint vil komme til et punkt der alle andre løsninger har slått feil og der alternativet til å gå til grunne er å gå til krig mot den andre supermakta for å overleve på dens bekostning. Kampen mot krigsforberedelsene er derfor en helt nødvendig del av kampen mot krisa. Det blir dobbelt aktuelt fordi særlig Sovjet forsøker å bruke krisa til å mjuke opp landa i Vest-Europa og avlede oppmerksomheten fra krigsforberedelsene.

III Krise og reaksjon

Ved tariffoppgjøret 1978 brukte regjeringa voldgift for å tvinge fram lønnsnedslaget. Det betyr at arbeiderne blei fratatt retten til å stemme over sin egen lønnsavtale — en klar innskrenkning av de demokratiske rettighetene. Regjeringa og LO-ledelsen torde simpelthen ikke å la arbeiderne stemme. De frykta med rette et nederlag.

Dette er bare ett eksempel på at kapitalen under krisa skjerper undertrykkinga, styrker reaksjonen. Vedtaket om å sette «tak» på lønnsglidninga er et skritt videre i samme retning. Det betyr å bruke lovverket til å tvinge arbeidernes reallønninger nedover. I 1976 brukte regjeringa opprørspoliti mot Linjegodsarbeiderne for å forsvare «ramma» for kombioppjøret. De streikende måtte holdes nede med vold så en ikke risikerte at eksemplet spredde seg. Fra land som England veit vi at regjeringa har gripi til vold for å forsvare et slikt «tak» som det som er vedtatt i Norge nå. «Taket» kommer helt sikkert til å bety hardere undertrykking av streiker. Det vil bety skarpere disiplin blant kapitalistene mot at en enkelt kapitalist skal bryte ut og innfri krav.

Fra andre land veit vi også at arbeiderklassen ved å skjerpe kampen kan knuse alle slike «tak», og oppnå forbedringer. Mottiltaka fra regjeringene og kapitalen i disse landa er å gå enda noen skritt i fascistisk retning. I sin ytterste konsekvens kan kapitalen avskaffe alle demokratiske rettigheter og innføre fas-

cismen for å knesette økt utbytting med terroristiske metoder. Et av resultatene av Hitlers nazikupp i Tyskland var nettopp at arbeiderlønningene blei satt ned og streiker totalforbudt.

Ved å gripe til arbeidsløshet som en metode til å senke lønnskostnadene skaper regjeringa økt nød i arbeiderklassen og tar fra den muligheter den har kjempa for å få. På tross av fraser om «full sysselsetting» er det helt tydelig at regjeringa går inn for økt arbeidsløshet. Den aktive kampanjen for å legge ned arbeidsplassene i skipsbyggingsindustrien, gruveindustrien, treforedling osv. vil sjølsagt ikke i hovedsak føre til omplussing, men til økt arbeidsløshet.

Noe av det første som rammes av sparekniven når regjeringas nedskjæring av de offentlige utgiftene skal iverksettes, er helse-, sosial- og utdanningsutgiftene. Renteøkninga har alt gjort sitt, men det er tydelig at det er mer i vente. Kleppe har alt varsla at det først er på 1979-budsjettet at det kan strammes inn for alvor. Da det internasjonale pengefondet (IMF) krevde budsjettnedskjæring av de britiske myndighetene, blei det lagt fram en plan for å spare 25 milliarder på tre år. Sparekniven lot ikke engang skolefrokosten gå fri. De enorme utenlandslåna regjeringa har tatt opp for å sprøyte inn i oljeutvinninga i Nordsjøen, kan bringe Norge i samme situasjon som England, der utenlandske kreditorer bestemmer sosialbudsjettet her til lands.

Helse- og sosialtjenesten er noe av det første som rammes av krisa.

Sammen med helse- og sosialutgiftene står kulturutgiftene for hogg. Det har i flere år stått en hard kamp for å skape levedygtige vilkår for kulturarbeidere, teatergrupper, film osv. Om regjeringa har vært knipen i høykonjunkturperioden er det grunn til å vente tredobla problemer i tida som kommer. Et forvarsel for hva som er i vente, har vi fått i samband med innkjøpsordninga til bibliotekene. I samband med den rike bokhøsten 1977 slo statens representanter til lyd for nedskjæringer og vi fikk det klare overgrepet mot ytringsfriheten da Asbjørn Eldens bok ikke blei kjøpt inn.

I forberedelsene til Tramteatrets stykke «Hvem er redd for frøken Lunde?» har gruppa kommet over 500 tilfeller av yrkesforbud i Norge fra tidlig i 70-åra til nå. Dette bringer Norge opp i Europatop-

pen i politisk siling. Yrkesforbud er blitt daglig kost i kongeriket. Årsaken er klar. De mest politisk bevisste arbeiderne, de som går i spissen for motstanden mot undertrykkinga, skal knekkes. Slik skal *klassen* tuktes til å forstå at opposisjon ikke blir tålt, at motstand er forbudt. Yrkesforbud er blitt trappa opp i samband med den økonomiske krisa. I strid med alle menneskerettighetserklæringer og FN-charteret som Norge har skrivi under er det blitt en halvoffisiell metode til å kontrollere arbeiderklassen, å nekte folk arbeid på grunnlag av deres politiske overbevisning. Omfanget er mye større enn det var i mccarthyismens verste år på femtitallet. Likevel har motstanden mot krisepolitikken økt. Kapitalen og arbeideraristokratiet har ikke lyktes i å splitte kommunister og andre klassekjempere

Angrep på ytringsfriheten og andre reaksjonære tiltak fra borgerskapet er en del av krisa. Bildet er fra den såkalte Bryhn-saka i Bergen der progressive ble dømt for å ha gjentatt velkjente sannheter om tidligere SIPO-sjef Asbjørn Bryhns fortid.

fra arbeiderklassen. Det er tvert om økt forståelse for at yrkesforbud er retta mot arbeiderklassen sjøl og ikke bare mot kommunistene.

Bølgen med yrkesforbud har fått følge av politiske rettssaker mot ytringsfriheten, slik som sakene mot Jon Michelet og Bryhnsaka. Borgerskapet vil bruke domstolene til å innskrenke rammene for ytringsfriheten. Til å hjelpe seg har de også fascistiske bander som vil sprengte vekk ytringsfriheten, slik som ved Oktober-sprengninga i Tromsø. Den milde behandlinga av voldsmennene i retten viser

at den herskende klassen beskytter og oppmuntrer slik virksomhet.

Politivold mot ungdom og arbeidere er andre uttrykk for at borgerskapet skjerper undertrykkinga. Ungdommen tvinges ut i økt arbeidsløshet og jages ut på gata der de blir banka med politikøller. Dette er «velferds-Norge» 1978.

Alt dette viser at kampen mot krisa ikke bare er en økonomisk kamp. Det er også i høyeste grad en kamp mot fascisering og politisk overvåking, for ytringsfrihet og demokratiske rettigheter.

IV Kamp mot de falske «kriseløsningene»

De to revisjonistiske partiene SV og «NKP» har lansert hver sine forslag til «løsning» av krisa. De skiller seg noe fra hverandre, men har det til felles at de prøver å innbille folk at krisa kan fjernes med en «klokere politikk».

4.1.SV: Ingen analyse av årsakene til krisa

SV har gitt uttrykk for sin oppfatning av krisa i ulike artikler og skrifter. Felles for de fleste av dem er at de utroper den såkalte valutaslengen til «giftslangen i vår økonomi» og gir inntrykk av at en «klokere» valutapolitikk vil løse problemene. Det finnes ikke spor av en marxistisk analyse av årsakene til overproduksjonskrisa. Derfor blir også de forslaga SV kommer med stort sett venstresosialdemokratisk reformisme. Berge Furre har gjort seg bemerkta ved å gå i spissen for kravet om devaluering, som også stadig har kommet fra Rederforbundet og andre kapitalister. Kravet er også innfridd. Resultatet er ei ekstra prisstigning på 2—3 prosent på toppen av den «vanlige» prisstigninga. Furre iver etter å løse den kapitalistiske statens problemer har gjort han til en gallionsfigur for ett av de tiltaka som vil senke levestandarden til arbeidsfolk i år.

SV som parti har tatt avstand fra Ulvesethutvalgets planer om å fjerne 6000 arbeidsplasser i verftsindustrien. Men hva

hjelper det — når framtreddende SV-tillitsmnn som Gunnar Nilsen på Nyland støtter Ulvesethutvalget?

SV-eren og klubbformannen på Nyland, Gunnar Nilsen, støtter Ulveseth-utvalgets storstilte raseriing av arbeidsplasser i skipsfartsindustrien.

4.2. «NKP»: Statskapitalisme og lydrike for Sovjet

«NKP» bruker noen flere «marxistiske» ord enn SV i sine kriseoppopp. Men politikken er minst like reaksjonær. I et vedtak fra landsmøtet oppfordrer «NKP» «arbeiderbevegelsen ... (til å) samle seg om en ny økonomisk politikk

KRISE I KAPITALISMEN

som kan føre landet ut av den økonomiske krisen». Slik gir de inntrykk av at krisa kan avskaffes gjennom gradvise reformer. Hovedpunktene i disse reformene er *økt statskapitalisme* og «langsiktige handelsavtaler» med «de krisefrie sosialistiske land». På denne måten vil «NKP» gjøre Norge mer og mer avhengig av Sovjet for seinere å bli slukt av den «sosialistiske arbeidsdelinga» til Bresjnev. «NKP» knytter også sin krisepolitikk til kampanjen for en generell avrustning og

nedlegging av årvåkenheten overfor Sovjets krigsforberedelser. M. G. Knutsens «kriseprogram» er derfor ikke noe annet enn en plan for å gjøre Norge til lydrike under de nye tsarene med en statskapitalistisk økonomi som er tilpassa Sovjets ønsker.

Felles for de revisjonistiske partiene er at de serverer ønskelister for regjeringa og sier lite eller ingenting om at arbeiderklassen må reise seg til kamp mot krisa.

V AKP(m-l)s alternativ: Enhetsfront og klassekamp

Så lenge kapitalismen hersker, kan vi ikke hindre krisa, slik de borgerlige arbeiderpartiene hevder. Men vi kan føre *kamp mot at det arbeidende folket skal bære byrdene av kapitalens krise*. Dette betyr at arbeiderklassen og det arbeidende folket må ta opp kamp på mange nye områder og utvikle nye kampformer som er effektive i ei krisetid.

1. Kamp mot lønnsnedslag

Arbeiderklassen må ikke godta lønnsnedslaget som ei avgjort sak. Voldgifta betyr vanskeligere kampvilkår fordi det blir satt et uhyggelig lavt tak på lønnsglidninga. Men taket kan spenges, først og fremst gjennom lokale streikekamper. Still lokale krav, krev forhandlinger, forbered streik. Gi støtte til andre arbeids-

folk i streik.

2. Forsvar arbeidsplassene, nei til arbeidsløshet

Dette er en enda vanskeligere kamp og arbeiderklassen har mindre erfaringer i å føre den. Streik kan brukes til å tvinge fram kravet om at arbeidsplassene blir opprettholdt. Men oppsagte arbeidere står svakere i en streik. Derfor blir det nødvendig med sympatistreik fra arbeidere i «lønnsom» industri.

Streikene mot oppsigelsene av 92 arbeidere på Nyland i Oslo er framskredne eksempler på hvordan arbeiderklassen må møte krisa. De må følges opp med aksjoner som virkelig svir. Nye og mer langvarige streiker kan være én metode.

I mange land er bedriftsokkupasjoner og beslaglegging av lagre brukt for å opp-

KRISE I KAPITALISMEN

rettholde arbeidsplasser. Slike aksjonsformer må diskuteres grundig for å finne fram til når og hvordan de skal brukes. Opp mot planene om nedskjæring av det offentlige forbruket, må det stilles krav om utbygging av daghjem, bruer, jernbaner.

3. Kjemp mot nedrustinga av sosialsektoren

Kampen for Rjukan sjukehus, der hele bygda har stilt seg bak aksjonene, er et framskredent eksempel på hvordan nedskjæringa i helse- og sosialvesenet skal bekjempes.

4. Reis krav om arbeidsplasser for ungdom

Avvis «seksukerskurser» til regjeringa, som er en form for gratisarbeid uten rettigheter. Fagforeningene må gjøre kampen for arbeidsplasser til de unge til en del av sitt aksjonsprogram, ved blant annet å bekjempe ansettelsesstopp. Unge arbeidsløse må registrere seg og reise krav sammen overfor arbeidskontora og de lokale myndighetene.

5. Forsvar kvinnearbeidsplassene

Avvis forsøkene på å sette mannlige og kvinnelige arbeidere opp mot hverandre. Regjeringa vil presse kvinnene tilbake til kjøkkenbenken. Gå til aksjon for å bevare kvinnearbeidsplassene, krev nye.

6. Forsvar arbeidsplassene i primærnæringa

Kamp mot strukturrasjonaliseringa som raserer arbeidsplassene til bønder og fiskere.

De minste bøndene og fiskerne blir rammet hardest av regjeringas avgifts- og

subsidiepolitikk.

Den nye traktoravgifta er et eksempel på at regjeringas krisetiltak rammer hardest dem som er dårligst stilt på forhånd.

Skattestreiken på Hitra i 1975 er et framskredent eksempel på en kampform som småbønder kan bruke for å forsvare levevilkåra.

Forsvar fiskeriressursene i norsk havområde mot sosialimperialismens rovfiske. Gråsoneavtalen rammer fiskerne. Krev prisregulering og garantert minsteinntekt.

7. Nei til yrkesforbud, for faglig demokrati

Styrk opinionen mot yrkesforbud. Styrk det faglige demokratiet i fagforeninger og klubber. Avvis terroren og antikommunismen fra de mest reaksjonære arbeideraristokratene.

8. Forsvar ytringsfriheten

Kamp mot den økende sensuren i presse og kringkasting. Kamp mot forsøkene på å kneble den demokratiske opposisjonen.

9. Bekjemp kulturpausa

Regjeringa og kapitalen vil bruke krisa til å skjære ned på de økonomiske mulighetene for kulturaktivitet. Det må skapes en brei aksjonsenhet mot dette framstøt

10. Avvis all rasisme

I krisetider vil kapitalen prøve å rette norske arbeideres raseri mot utenlandske arbeidere. Resultat: Kapitalen går fri og arbeiderklassen splittes. Alle former for rasisme og sjåvinisme må slås tilbake. Skap en fast enhet mellom norske og utenlandske arbeidere mot krisepolitikken. Understrek krav med aksjoner slik Jøtularbeiderne gjorde.

KRISE I KAPITALISMEN

11. Avslør supermaktenes krigsforberedelser

Supermaktenes forsøk på å løse krisa si gjennom krig og aggresjon må bekjempes. Den falske «freds»-propagandaen til Bresjnev må avsløres som en direkte forberedelse til krigen.

12. Vis at sosialismen er veien ut av krisene

Klassebevisste arbeidere må spre ideen om sosialismen og vise hvordan krisene kan avskaffes ved at kapitalismen avskaffes og sosialismen opprettes. Studer de verdifulle lærdommene fra det sosialistiske Kina.

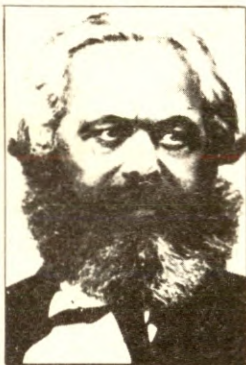
H.G.

- 1) Friedrich Engels, «Socialismens utvikling ...», Forlaget Tiden 1963, s. 66.
- 2) Samme sted, s. 70.
- 3) St.meld. 34/1977—78 og NOU 1977, 20.
- 4) Marx: «Theories of surplus value», Part Two, Lawrence & Wishart, London 1969, s. 493.
- 5) Samme sted, s. 500.
- 6) Samme sted, s. 508—509.
- 7) Samme sted, s. 506.
- 8) SOR: Marxismens politiske økonomi, s. 60.
- 9) SFU-stensil: «Marxismen-leninismen og SUF(m-l)» s. 3.
- 10) Statistisk ukehefte, nr. 1/2—1978, SU 17.3.
- 11) Financial Times, første del av april 1978.
- 12) Se Terje Valen: De tjente på krigen, Forlaget Oktober.
- 13) Kontrast 1/78, s. 25.

Bare et sosialistisk samfunn der arbeiderklassen sjøl har makta kan sikre arbeiderklassens grunnleggende behov. I Kina er kriser og utbytting et tilbakelagt stadium, nå er det folkets behov som bestemmer produksjonen — alle er sikret arbeid og prlsene er stabile.

Marxismens klassikere om krisa

«Storindustriens enorme ekspansjonskraft som gjør gassens ekspansjonskraft til reine barneleken, framtrer nå som et kalitativt og kvantitativt ekspansjonsbehov, som trosser hvert mottrykk. Mottrykket dannes av konsumet, avsettinga, markedet for storindustriens produkter. Men markedets utvidningsmuligheter, utad som innad, beherskes i første omgang av helt andre lover som virker langt mindre energisk. Markedets utvidning kan ikke holde jamne steg med produksjonens utvikling. En kollisjon blir uunngåelig og da ingen løsning i lengden er mulig innen rammen for den kapitalistiske produksjonsmåten, så må den med nødvendighet komme igjen periodisk.»

F. Engels: Anti-Dühring

«Det er en rein tautologi (det samme — sagt med andre ord, Red. anm.) å si at kriser oppstår på grunn av mangel på betalingsdyktig konsum, eller betalingsdyktige konsumenter. Det kapitalistiske systemet kjenner ikke til andre former for konsum enn det betalende, —...) Det at varene ikke lar seg selge, betyr ikke annet enn at det ikke lot seg finne betalingsdyktige kjøpere for dem, (...) Vil man imidlertid gi et skinn av djupere begrunnelse for denne tautologien, idet man hevder at arbeiderklassen får en for liten del av sitt eget produkt, og disse uheldige forholda kan avhjelpes ved at de får en større del av dette, at arbeidslønna følgelig stiger, kan det til dette bare sies: Forut for krisene går det nettopp hver gang en periode med almen stigning i arbeidslønna. Og arbeiderklassen får faktisk en større del av den produktmengde som hvert år er avsett til forbruk. Det virker derfor som den kapitalistiske produksjonen beror på betingelser som eksisterer uavhengig av den gode eller onde vilje. Disse be-

tingelsene tillater for et øyeblikk denne realtive rikdommen hos arbeiderklassen, men alltid bare som krisas forvarsel.»

K. Marx: Kapitalen bind 2,
Øst-Berlin, s. 409

«Han Ricardo, Red. anm.) over ser at varene må bli forvandla til penger. Arbeidernes etterspørsel er ikke tilstrekkelig, siden profitten nettopp kommer at det at arbeidernes etterspørsel er mindre enn verdien av det de har produsert. Og profitten er større, jo forholdsvis mindre denne etterspørselen er. Kapitalistenes etterspørsel til hverandre hjelper like lite. Overproduksjonen frambringer ikke noe *permanent* fall i profitten, men den er *permanent periodisk*.»

K. Marx: Merverditeoriene, bind 2,
«Marx Engels Werke», Øst-Berlin, s. 469

«Om man skulle svare at den stadig økende produksjonen ... krever et stadig økende marked, og at produksjonen utvides raskere enn markedet, så har man bare på en annen måte uttrykt den tingen som skal forklares ...»

«Markedet vokser langsommere enn produksjonen eller det inntreffer et øyeblikk i den sykel som kapitalen gjennomløper i sin reproduksjon ... et øyeblikk da markedet viser seg å være for trangt for produksjonen. Dette viser seg ved sykkelens slutt. Men det betyr bare: Markedet er overmettet. Overproduksjonen er manifestert. Hadde veksten i markedet holdt jamne steg med utviklinga av produksjonen så ville det ikke finnes noen overmetting på markedet, ingen overproduksjon.»

«Det er produktivkreftenes uinnskrenkede utvikling med etterfølgende masseproduksjon på grunnlag av de produsentmassene som er henvist til det snevre området av nødvendighetsartikler på den ene siden, og skrankene satt opp av kapitalistenes profitt på den andre siden, som ligger til grunn for den moderne overproduksjonen.»

Fra K. Marx: Merverditeori (13. og 14. del)

«Faktisk er det sånn at siden 1825, da den første almene krise brøt ut, har hele den industrielle og kommersielle verden, produksjonen og handelen mellom samtlige siviliserte land og deres mer eller mindre barbariske tilheng brutt sammen omtrent hvert tiende år. Handelen stopper opp, markedene er overfylte, produktene som ligger der i store mengder lar seg ikke selge. Pengene blir borte. Kreditten forsvinner. Fabrikkene står stille. De arbeidende massene mangler de daglige levnetsmidlene fordi de har produsert for mye levnetsmidler. Bankerrotter følger på bankerotter, konkurser på konkurser.»

F. Engels: Anti-Dühring,
Arbetarkulturs Förlag, Stockholm 1976, s. 379

ULVESETH-UTVALGET:

6000 arbeidsplasser RASERES

Ulveseth-utvalgets innstilling kommer som et direkte resultat av overproduksjon i skipsfartsindustrien. Store deler av verdens tankere ligger i opplag.

Krisa i skipsfartsindustrien er en overproduksjonskrise. Ulveseth-utvalgets innstilling legger opp til å rasere flere tusen arbeidsplasser i verftsindustrien og er et forsøk fra DNA-regjeringa og borgerskapet på å la arbeiderklassen betale krisa bl.a. i form av økt arbeidsløshet.

Ulveseth-utvalget har i sin innstilling (NOU 1978:4) foreslått at 6 000 arbeidsplasser av i alt ca. 20 000 som ved slutten av 1977 var nytta til nybygging ved norske verft, skal legges ned innen utløpet av 1980.

Hvorfor et sånt drastisk tiltak? Hva er det ved situasjonen i norsk skipsbyggingsindustri som tilsier at 30 prosent av

arbeidsplassene i nybygg må skjæres bort? Hvem er Ulveseth-utvalget talsmann for?

SKIPSFARTSKRISA

Diagram 1 viser at verdenshandelen økte kraftig fram til «oljekrisa» vinteren 1973. Eksporten fra u-landa sank da absolutt fram til 1975 mens eksporten fra OECD-landa økte (men i svakere takt) fram til 74.

Fra 1975 økte verdenshandelen igjen, men nå var gapet mellom OECD-landa og u-landa vesentlig større enn i perioden 1971—1973. Nedgangen omkring 1974 styrket i-landas overtak over u-landa i verdenshandelen.

Nedgangen i verdenshandelen førte til kraftig nedgang i behovet for skipstransport og særlig i behovet for oljetankskip. Bygging av skip stagnerte i verden sett under ett.

ULVESETH-UTVALGET

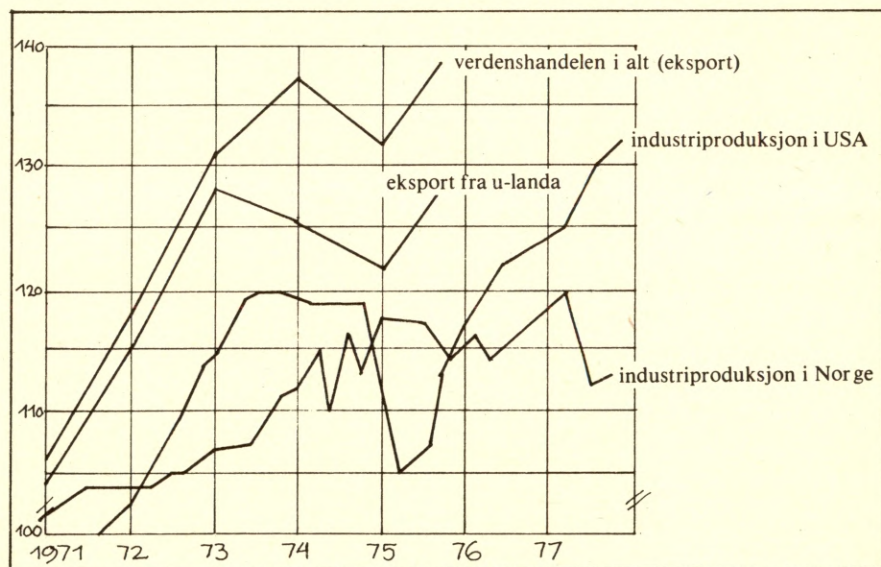
Tabell 1. Samlete skipsleveranser fordelt på typer: mill. brt.

	1970	1974	1975	1976	1977 (1/2)
oljetankskip	10.0	20.9	22.7	19.9	5.3
bulkskip	5.4	7.5	6.2	7.9	4.9
andre	5.6	5.2	5.2	6.1	3.9
I alt	21.0	33.5	34.2	33.9	14.1

Kilde NOU 1978: 4, s. 21.

Diagram 1.

Indekser for industriproduksjon, 1970 = 100 Kilde: Økonomisk utsyn 1974 og 1977.

Samtidig ble ordremassen for skip blåst kraftig opp i de «gode» åra i begynnelsen av 70-åra. Mens det i 1973 ble levert mellom 20 og 30 mill. brt. fra skips-

verfta i verden, var den samlede ordremassen ved de samme verfta pr. 1.1. 1974, 129 mill. brt. Denne ordremassen sank kraftig fram til 1977.

ULVESETH-UTVALGET

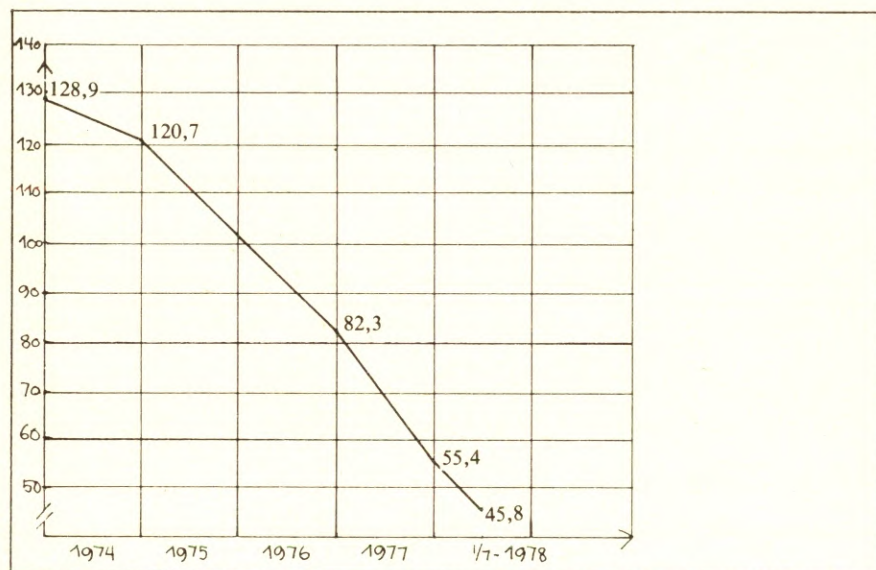

Diagram 2.

Samlet ordremasse for skip i verden i millioner bruttotonn

Kilde: NOU 1978:4, s. 22

OECD har forsøkt å sammenholde behovet for skipstransporter (det kjøpedyktige behovet) med skipsbyggingskapasiteten i 1977 og kommet til at en 40 prosent av byggekapasiteten på verdensbasis er nødvendig for en gang ut i 80-årene å gjenvinne balanse mellom etterspørsel og tilbud av skipsrom.

Nedgangen i behovet for skipstransporter slo ut ved de norske skipsverftene. *Leveransene* av skip holdt seg omkring 1 mill. brt. årlig fra 1973 fram til 1975 og sank deretter til ca. 0,75 mill. brt. i 1976. Men *ordremassen* ved norske verft var i 1974 hele 5,2 mill. brt. Med krisa sank denne drastisk slik at ordremassen i 1977 var nede i 0,8 mill. brt.

OVERKAPASITETEN

Det er mange faktorer som har virket inn på etterspørselen etter skipsrom. Oljekrisa vinteren 73 er nevnt. Den førte til prisstigning på råolje som ser ut til å ha gitt eksportørene av råolje en økonomisk gevinst, men som også har gjort utnyttelse av energikilder i de kapitalistiske landene i Europa og Nord-Amerika mer lønnsom (utvinning av kull, atomkraft osv.). Anarkiet i de kapitalistiske landenes skipsbygging har virket inn. Den oppblåste ordremassen i forhold til det kjøpedyktige behovet for skipstransport har virket sammen med langsiktig kredittgivning til å øke skipsbyggingskapasiteten ut

ULVESETH-UTVALGET

over behovet. Japan har bygget sin kapasitet voldsomt ut og har kunnet tilby priser vesentlig under prisene i Vest-Europa. Overkapasiteten har ført til sterk ned-

gang i fraktratene, i opplag av skip og prisnedgang på skip. Topp- og brennpunkter i fraktratene for henholdsvis tørrlasteskip og tankskip var som følger:

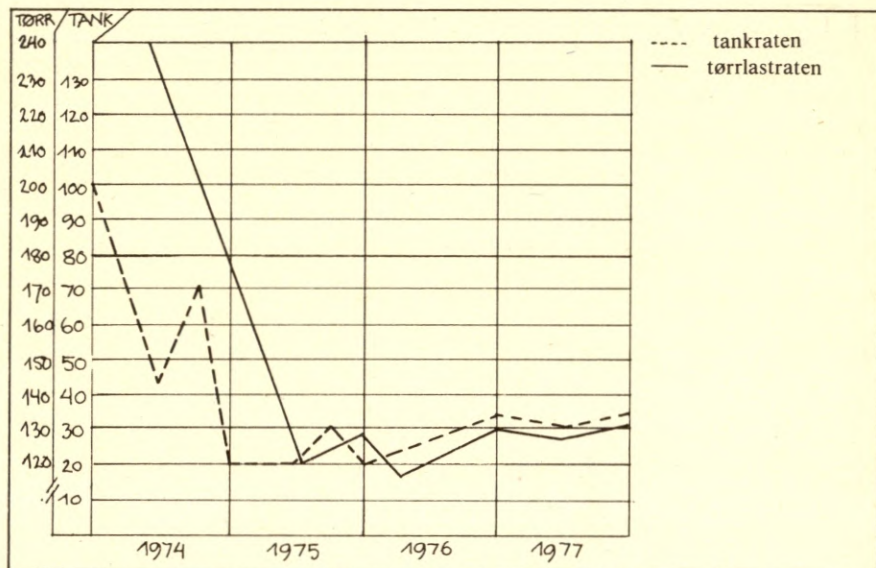

Diagram 3.

Kilde: Økonomisk utsyn 1977, s. 49

Diagrammet viser at profittrenten, forholdet mellom merverdien og kapitalinnsatsen sank i løpet av 1974—1975 uten å vise tegn til økning av betydning ut året 1977.

Opplaget økte: «Ved utgangen av juni 1977 lå om lag 10 prosent av verdenstankflåten i opplag.» (Øk. utsyn 1977 s. 49). I Norge var 0,3 prosent av tanktonnasjen i opplag i 1974. I 1975 økte den til 30,6 prosent. I februar 1976 var 43 prosent av norsk tanktonnasje i opplag. I 1977 lå prosenten omkring 27—28 prosent. Opplaget av tørrlasteskip økte i

1977, fra ca. 3 prosent av flåten i januar til ca. 12 prosent i desember 1977. (Øk. utsyn 1977, s. 50). Den samme situasjonen gjorde seg gjeldende for borerigger. «Det var fortsatt internasjonal overkapasitet i markedet for borerigger i 1977 og dårlige rater» (samme sted). Overkapasiteten har presset bytteverdien på skip kraftig ned. Et eksempel er bytteverdien på to nye tørrlasteskip bygget ved Bergens Mekaniske Verksted. Byggesummen for hvert av dem var 80 millioner mens markedsverdien i begynnelsen av

ULVESETH-UTVALGET

mars i år (78) bare var det halve av dette beløpet (Kilde: BT 4. mars 1978).

Skipsfartskrisa som meldte seg for alvor i 73—74 har gått over i *depresjon* i næringa, med overkapasitet, ordresvikt og synkende priser. I etterkrigstida har depresjonene vært kortvarige og ikke særlig dype. Dette mønsteret ser nå ut til å bli brutt. Depresjonsfasen blir lengre og den synes å gå dypere (mer omfattende opplag, større fall i profittraten, lavere priser osv. enn i tidligere depresjonsfaser). Verdiforringelsen av kapitalutstyret, som har til følge at det trengs mindre ka-

pital for å tjene samme profitt og som derfor motvirker krisa, synes enda ikke å ha gått langt nok. Depresjonsfasen i skipsnæringen er vedvarende.

Krisa ved norske verft gikk hånd i hånd med at norske redere bestilte en stigende andel av båtene sine i utlandet. I 1972 var 7,6 prosent av redernes bestillinger i utlandet. 1. september 1977 hadde andelen *steget* til 80 prosent.

På grunn av bl.a. oljeutvinninga i Nordsjøen tok verftsindustriens totale sysselsetting først til å synke i 1977.

SAMLA SYSSELSETTING VED NORSKE VERFT

1960	1970	1973	1976 ¹⁾	1977 ¹⁾
21800	28100	30000	33400	31800

1) Motorproduksjonen og produksjon i Nordsjøen unntatt.

Tilbakegangen fra -76 til 1. august -77 var på noe under 5 prosent.

Fra januar til juli 1977 viste andelen fremmede arbeidere ved norske verft en stigende tendens for deretter å synke kraftig. Mønsteret i utviklingen var likt

på store og små verft, men fremmedarbeiderne utgjorde en noe mindre andel av arbeidsstokken ved de store verftene:

Fremmedarbeidere i % av «egne» arbeidere ved norske verft. (54 verft)

%	1/1-77	1/4-77	1/7-77	1/10-77
alle verftene	6,3	7,8	9,6	7,3
over 1000 ansatte	4,8	6,6	7,5	5,5

Kilde NOU 1978:4

ULVESETH-UTVALGET

KRISA RAMMER ARBEIDERKLASSEN — MONOPOLENE TJENER

Verftene i Norge er for en stor del eid av skipsredere. Av 17 verft som i NOU 1973 ble klassifisert som store var rederne dominerende eierinteresser i 11. Disse 11 representerte 71 prosent av alle årsverk i skipsbyggingsindustrien. Staten eier Horten Verft som også er blant de store. Her sitter Tor Aspengren som formann, med storrederen Gjert Wilhelmsen som styremedlem. I 1976 tjente verftene gode penger. Ulveseth framhever at avkastningen på kapitalen var spesielt god for de små verftene.

Tendensen i næringa i 1977 var nedlegging av arbeidsplasser. Men samtidig foregikk en kraftig sentralisering av kapitalen gjennom konserndannelser. De viktigste er Akergruppen, Ankerløkken, Ulsteingruppen, Trosvikgruppen, Smedvikgruppen og Moss/Rosenberg Verft som igjen er en del av Kværnerkonsernet. Til sammen hadde disse konserna nesten halvparten av alle ansatte i skipsverftsindustrien.

Som et eksempel på rikdommene som borgerskapet og spesielt rederkapitalen har ekspropriert fra arbeiderklassen, vil jeg trekke fram Akerkonsernet, det avgjort største norske skipsverftskonsernet.

Konsernet hadde ca. 9,5 tusen arbeidere og 2—3 tusen funksjonærer i 1976. Konsernet hadde en omsetning på 30 milliarder kroner (316 tusen pr. arbeider). Det hadde en egenkapital på 193 millioner og tjente 80 millioner kroner netto (Kilde: Kapital nr. 12, juni 1977).

Ifølge regnskapet for 1976 var lønnsutgiftene på ca. 700 millioner. Det samme, ca. 700 mill. gikk med til innkjøp

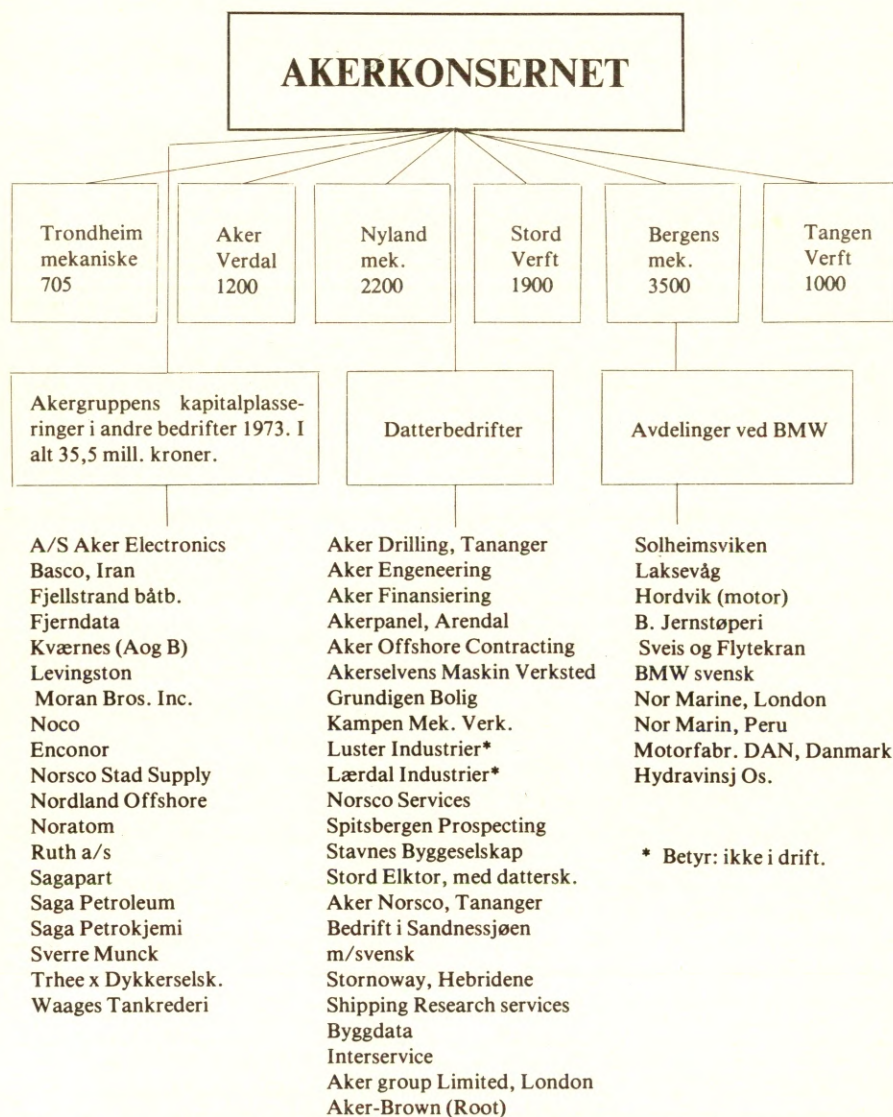
av materialer, brensel osv. Resten av verdiskapningen i bedriften utgjorde 1,2 milliarder. Dette beløp tilfalt eierne og resten av borgerskapet og staten til fordeling. Det er et grovt mål på *merverdien**. Av verdiskapningen i Akerkonsernet i 1976 tilfalt altså 700 mill. arbeiderne og 1200 mill. borgerskapet. Samtidig vet vi at de store rederne i oppgangen i 70-åra (Reksten f.eks.) tjente svære penger. Hvor er pengene blitt av? Hvorfor må rederne nå ha svære statstilskudd for å holde verftene gående? Hvorfor må tusenvis av produktive verftsarbeidere miste arbeidsplassene?

HVA ER ÅRSAKEN TIL KRISA?

Den umiddelbare årsaken til krisa er sviktende etterspørsel etter båter, særlig tankbåter. Den henger igjen sammen med oljekrisa og med åpninga av Suezkanalen som reduserte det totale behovet for tonnasje. Transportkapasiteten overstiger i dag behovet, det behovet som kan «betale». Båter går i opplag, ordrene på nye båter svikter og arbeidsplassene blir nedlagt. Reservearmeen av arbeidsløse øker.

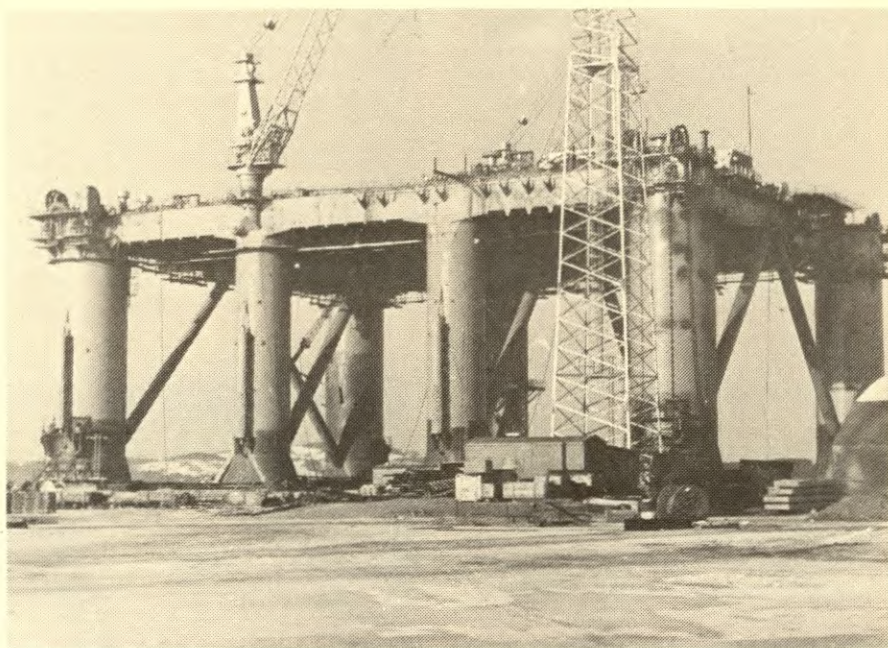
* Merverdien = det gratisarbeidet arbeiderne leverer til eierne. Den variable kapitalen = den kapitalen borgerskapet betaler for arbeidskraften. Et mål på den er *lønna*. At merverdiraten er 175 prosent vil si at av en 8 timers dag skaper arbeiderne i løpet av ca. 3 timer verdier som tilsvarer lønna. Resten av verdiskapninga, merverdien, går til eierne og disponeres av dem til administrasjon, utvidelser av bedriften og eget konsum.

ULVESETH-UTVALGET

Aker-konsernet kontrollerer det meste av verftsindustrien her i landet, tallet i de øverste rutene markerer antall ansatte.

ULVESETH-UTVALGET

Produksjonen av oljeboringsplattformer førte til at sysselsettinga i verftsindustrien først begynte å synke i 1977. Bildet er fra Aker Verdal.

Men motsigelsen mellom transportkapasitet og etterspørsel er ikke en tilstrekkelig forklaring. Å stille opp den motsigelsen som forklaring utelukker ikke prinsipielt reformistiske ideer om at staten/kapitalen kan løse krisa ved å stimulere etterspørselen, bestille skip og subsidiere verftene gjennom krisa.

Hvilken forklaring utelukker prinsipielt etterspørselsregulering som kriseløsning? At subsidieringspolitikken til Ulveseth og regjeringen ikke duger, viser jo virkeligheten best. Til tross for innsprøytninger fra staten på over 1,5 milliarder på få år så er det fortsatt krise ved norske verft.

Ordremassens utvikling viser at et

voldsomt investeringspress fant sted i oppgangen før 1973–74. Dette presset fører lovmessig til *overinvestering*. Dette skjer i oppgangstidene. Overinvesteringer under kapitalismen vil si at investeringene blir så store at produksjonskapasiteten langt overgår kjøpekrafta ute blant folk. Det har sitt grunnlag i at produksjonsutstyret, kapitalinnsatsen i produksjonsmidler, vokser mens arbeidsinnsatsen, den variable kapitalen, blir *relativt* mindre (båtene blir f.eks. større uten at mannskapsinnsatsen øker tilsvarende). Dermed må stadig mer kapital anvendes for å sysselsette 1 arbeider.

Dette motsetningsforholdet mellom

ULVESETH-UTVALGET

kapitalinnsats i produksjonsmidler og arbeid presser profittraten nedover. (Ulveseth-utvalget slår f.eks. fast at fortjenesten pr. investert 100 kr. har vært *større* ved de små verftene med relativt mindre investeringer enn ved de store helt siden 1967.) Denne prosessen er uunngåelig under kapitalismen, det vil si i et produksjonssystem hvor kapital har herredømmet over arbeidet, hvor kapitaleierne jager etter maksimal profitt i en innbyrdes konkurransekamp.

Prosesen skyver arbeid ut av produksjonen, men i varierende tempo over tid. I krise øker hæren av arbeidsløse som igjen fører til et press nedover på lønnskrava. Nedlegging av bedrifter/opplag av skip osv. fører til at verdien av kapitalutstyret synker (jfr. markedsverdien på de 2 BMW-båtene). Kapitalutstyret blir kjøpt opp og konsentrert i færre, men større bedrifter. Med verdiforringelsen av kapitalutstyret øker mulighetene for å bruke det profitabelt. (Når rederen kan kjøpe en av BMW-båtene for 40 i stedet for 80 millioner, er det bare halve kapitalinnsatsen som skal til for å sette båten i sving.)

Når verdien på kapitalutstyret er kommet lavt nok, begynner produksjonen og konsumet å ta seg opp igjen. Sånn går den kapitalistiske økonomien ubønnhørlig i en *syklisk* bevegelse. Se f.eks. på indeksene for industriproduksjonen i Diagram 1. Hele tiden sykklisk bevegelse, oppgang, høykonjunktur, krise, depresjon og ny oppgang. Men svingningstakt og dybde varierer over tid og mellom land.

Årsaken til krise ligger altså i den kapitalistiske produksjonsprosessen selv, i

motsigelsen mellom produksjonens samfunnsmessige karakter og den private tilegnelsen av den. Den skaper sin egen grense gjennom lovmessige skjerpningen av motsigelsen mellom kapital og arbeid (økende kapitalandel, synkende arbeidsinnsats). Denne motsigelsen driver fram motsigelsen mellom produksjonskapasitet og marked. Produksjonskapasiteten blir for stor sammenliknet med arbeidermassenes kjøpekraft.

Overproduksjonskrise gir borgerskapet stadig nye sjokk. Slik oppsummerer Kapital det.

Slik ser vi at etterspørselsstimulering prinsipielt ikke kan løse krise. Etterspørselsstimulering kan endre på kriseforløpet, svingningstakten og dybden, hvilke deler av kapitalen som blir har-

ULVESETH-UTVALGET

dest rammet av krisa på forskjellige tidspunkt osv.

Etterspørselsstimulering kan ikke endre den lovmessige skjerpingen av motsigelsen mellom kapitalinnsats og arbeid i den kapitalistiske produksjonsprosessen. Mekanisering og automatisering av arbeidsprosesser går sin lovmessige gang. På grunn av profittjaget og konkurransen kan ikke kapitalen hanskens med denne motsigelsen. Først under sosialismen er det mulig. Først da er teknisk fornyelse og full sysselsetting mulig. Sosialismen erstatter profitten med politiske og økonomiske behov som styringskriterium og erstatter anarkiet i økonomien med plan.

Krisa og depresjonen blottlegger kapitalismens egentlige virkemåte. De store varelagrene i nedgangstida blottlegger for alle at kjøpekrafta nasjonalt og i verden er blitt for liten sammenliknet med produksjonskapasiteten. At skipe ne legges i opplag, at aluminium hoper seg opp på lagerplassene på Karmøy, blottlegger at pengene, profitten, er det overordnede styringskriteriet under kapitalismen.

Arbeiderklassen ved makta vil aldri holde på nødvendige varer og la folk miste arbeidet av profittthensyn. Under sosialismen er det viktig at produksjonen gir et overskudd. Men mens kapitalistene tenker i penger, vil arbeiderklassen ved makta tenke i realverdier. Arbeidskraften og produktene vil bli fordelt planmessig. Å skyve arbeid ut av produksjonen er et virkemiddel for borgerne i profittjakt deres. Å fordele all arbeidskraften i nyttig produksjon er den viktigste kilden til framgang og rikdom for arbeiderklassen. Ulveseth-utvalgets maktesløshet når det gjelder

planmessig utbygging og ombygging av skipsverftsindustrien i Norge er et glimrende eksempel på hvordan staten i Norge i dag er borgernes stat, fullstendig underordnet borgernes makt og kapitalens virkemåte.

ULVESTH-UTVALGET OG STATEN — EN VIRKELIG FELLESKAPITALIST

Ulveseth-utvalget har i sitt arbeid med skipsverftskrisa blitt stadig mer «en virkelig felleskapitalist». Politiken deres kan deles inn i to faser.

Den første fasen var *subsidieringslinja*. Staten skulle gjennom statsbudsjettet (og lån i utlandet) stimulere etterspørselen etter skip ved norske verft. I tråd med denne linja ble det i løpet av 1970—1977 gitt økonomisk støtte på ca. 1,7 milliarder kroner til rederkapitalen i verftsindustrien. (440 mill. i omstillingslån, 680 mill. i inntektsfradrag til rederne, 330 mill. i rentestøtte, 270 mill. i utvidet låneramme til Fiskarbanken, NOU 1978:4 s. 10—12). Denne linja forutsatte at disse «bestillingene» skulle sikre sysselsettingen og at krisa og depresjonen i verdens skipsfart skulle bli kortvarig.

Slik gikk det ikke og Ulveseth gikk inn i andre fase. Nå ville utvalget at staten direkte skulle kaste seg inn i arbeidet med å redusere verdien av kapitalutstyret. Metoden var nedlegging av 6000 av 20000 arbeidsplasser ved norske verft. Dette er verftskapitalistenes «egen» metode. Samtidig ville utvalget drive fram en mer aktiv statlig styring av industrien gjennom statsoppnevnte styrerepresentanter (i det *utvalg* av verft som får statsstøtte) og gjennom et nytt

ULVESETH-UTVALGET

Ulveseth-utvalget planlegger storstilt rasing av arbeidsplasser i verftsindustrien.

«felleskontor» for produksjonsplanlegging og salg.

Det er interessant å se at det var motsigelser i utvalget på denne politikken. To ledende embetsmenn (Sørbotten og Øien) krevde hardere rasjonalisering og rasing av arbeidsplasser enn flertallet. De krevde at 12000 arbeidsplasser i nybygging skulle bort.

Altså representantene for de «sjølstendige» monopolborgerne i verftsindustrien, f.eks. direktøren på Kaldnes mekaniske i Tønsberg, Anker Nielsen, sto for en «mildere» raseringspolitikk enn embetsmennene.

Det viser klarere enn mye annet hvordan staten er en framskutt felleskapitalist som vil ta de hardeste virkemidler i bruk for å sikre profitten og undertryk-

ke arbeiderklassens interesser. Øien ble satt inn i Ulveseth-utvalget så seint som 14. oktober 1977. Regjeringa måtte hatt en anelse om at utvalget kunne legge seg på en for «myk» linje. Mindretallets andre personlighet, Sørbotten, sitter også som statsrepresentant i *Garantiinstituttet for skip og borerigger*. Dette instituttet forvalter en garantiramme på 4 milliarder kroner og Sørbotten sitter i styret sammen med O. Malterud fra Norges Rederforbund, C. Haneborg fra Norsk Boreriggforening og E. Mossige fra Bankforeningen. Det ble i stortingsdebatten om instituttet forsikret fra DNA-hold at «samfunnsinteressene» var sikret og overordnet de «private» interessene ved at styret hadde et flertall av regjeringsoppnevnte medlem-

ULVESETH-UTVALGET

mer. Sørbotten var altså en av disse.

Ulveseth har tatt opp spørsmålet om omlegging av produksjonsmønsteret ved verftene. Utvalget fant at utsiktene for mer reparasjonsarbeid, for utvidelse av motorproduksjon og for brobygging ikke er særlig lyse. Utvalget mener at den eneste «realistiske» muligheten er oljeproduksjonen i Nordsjøen!

«Offshoremarkedet synes å være det eneste større alternative marked. De omstillingsproblemer vi står overfor i industrien, tilsier at det er ønskelig med et høyere lete- og utvinningstempo enn vi har i dag på den norske kontinental-sokkelen.»

(NOU 1978:4 s. 32)

Igen viser utvalget seg som felleskapitalist. Problemet for kapitalen er å plassere kapitalen der profitten er høyest. Utvalget, som kapitalistklassen forøvrig, ser nå Nordsjøen som mest fristende. At det er overproduksjonskrise også i denne sektoren blir bare så vidt bemerket. «Markedet for borerigger ventes å ta seg opp igjen,» heter det på s. 27 i innstillingen. «I dag er det 90—95 prosent utnyttelse av eksisterende rigger. Det er dessuten få rigger i ordre». Utvalget går inn for å jage kapitalen til høyprofittsektoren. Utvalget er fanget av kapitalens egen logikk.

HVORDAN HAR SV STILT SEG TIL ULVESETH-UTVALGET?

SV-ledelsen sa på sin bransjekonferanse om situasjonen i Jern og Metall, referert i Ny Tid 16. februar s. 13, to ting i forhold til Ulveseth.

1) Den hevdet i motsetning til Ulveseth at det fantes alternativ produksjon som verftene kunne utføre utenom

Nordsjøen. 2) Den hevdet i tråd med flertallet i utvalget at staten burde inn i industrien i større grad enn i dag. SV-ledelsen gjentok parolen om full rasjonalisering av skipsbyggingsindustrien og rederiene.

På den ene siden kaster SV seg inn i den pågående debatten i *borgerskapet* om nye oppdrag til verftene og ser altså muligheter som monopolborgerne finner ulønnsomme. På den andre siden er SV-ledelsen innstilt på å gå lenger i nasjonalisering enn Ulveseth-utvalget. SV-ledelsen sier ikke ett ord om karakteren av krisa, at det er borgerskapets krise som arbeiderklassen ikke har ansvar for og som har årsaker som ikke kan ryddes vekk under kapitalismen. SV-ledelsen glatter over at monopolborgerskapet har avgjørende makt over staten og at nasjonalisering følgelig betyr en mer hensynsløs kapitalistisk drift av verftene (jfr. igjen statsrepresentantene Øien og Sørbotten).

FORSVAR ARBEIDSPLASSENE

Skipsfartskrisa er en krise innafor det kapitalistiske produksjons- og omsetningssystemet. Vi har for høye kostnader, roper borgerne. Vi klarer oss ikke i konkurransen. Men denne konkurransen har arbeiderklassen ingen interesse i. Det er en konkurranse mellom borgere om markeder og profitt. Borgerskapets lønnspress gjør med lovs nødvendighet etterspørselen på markedet for liten. Det bli overproduksjonskrise. Borgerne er fanget i sitt eget nett. De forsøker å fange arbeiderne i det samme nettet. Veien ut av krisa for borgerne er rasering av produksjonsutstyr, en brutal og for arbeidsfolk verden over

ULVESETH-UTVALGET

selsagt meningsløs måte å tilpasse produksjonskapasiteten til betalingsdyktig etterspørsel. Denne «løsninga» legger grunnlaget for en enda mer skjerpa overproduksjonskrise i neste omgang fordi krisa raserer vekk de teknisk tilbakeleggende bedriftene.

DNA og revisjonistlederne anstrenge seg i praksis for å føre kampkraften i arbeiderklassen over i en ufarlig diskusjon om produksjonsomlegging, tiltak for å redusere kostnadene o.lign. Å gjøre det til hovedsak er å gå med på borgerskapets og statens spill med arbeidsplassene for å maksimere profitten. Arbeiderklassen har sine egne interesser å forsvare:

1) Borgerskapet legger ned arbeidsplasser når den kjøpedyktige etterspørselen svikter eller når kapitalen henter større profitt i andre sektorer. Mot dette står arbeiderklassens krav om å beholde arbeidsplassene for å beholde lønna. Dette kravet står i rak motsetning til borgernes spill om profitten. Det har ikke noe med kriseløsningen for borgerskapet å gjøre.

Det stiller lønna til arbeiderne opp mot profitten til borgerne. I den grad kravet vinner fram mot eiernes forslag om nedlegging vil forståelsen av klasse-motsetningen øke og det vil bli tydeligere at borgerskapet ved makta betyr krise, at den eneste veien på sikt er at arbeiderklassen får makta over produksjon og staten.

2) Fordi bedriftseierne konkurrerer blir arbeiderne trukket inn i konkurransen. Arbeiderne blir satt opp mot hverandre når det gjelder arbeid og og lønn. Mot konkurransen må arbeiderklassen stille klassesolidariteten. Når Ulveseth-utvalget forsøker å sette arbeiderne på

Her ser vi arbeidere på Nyland. De viste vei tidligere i vår da de gikk til demonstrasjonsstreik mot trusler om oppsigelse av 92 arbeidere — det er veien å gå.

små verft opp mot arbeiderne på store verft og arbeiderne på store verft og arbeiderne i Norge mot arbeiderne på skipsverft i andre land, må strategien være å slåss så samlet som mulig mot ethvert angrep på arbeidsplassene og og lønningene.

Verkstedsklubben på Øra Mek. Verksted stilte saken riktig på årsmøtet sitt den 15. februar i år:

«Ulveseth-utvalgets innstilling er et programutkast for massearbeidsløshet. Bare en aktiv kamp fra alle fagorganiserte i skipsbyggingsindustrien kan stoppe dette kyniske spillet med arbeidsplassene. Kravet må være at ingen arbeidsplasser skal gå tapt som følge av en omlegging innfor denne industri-bransjen.»

T.G.